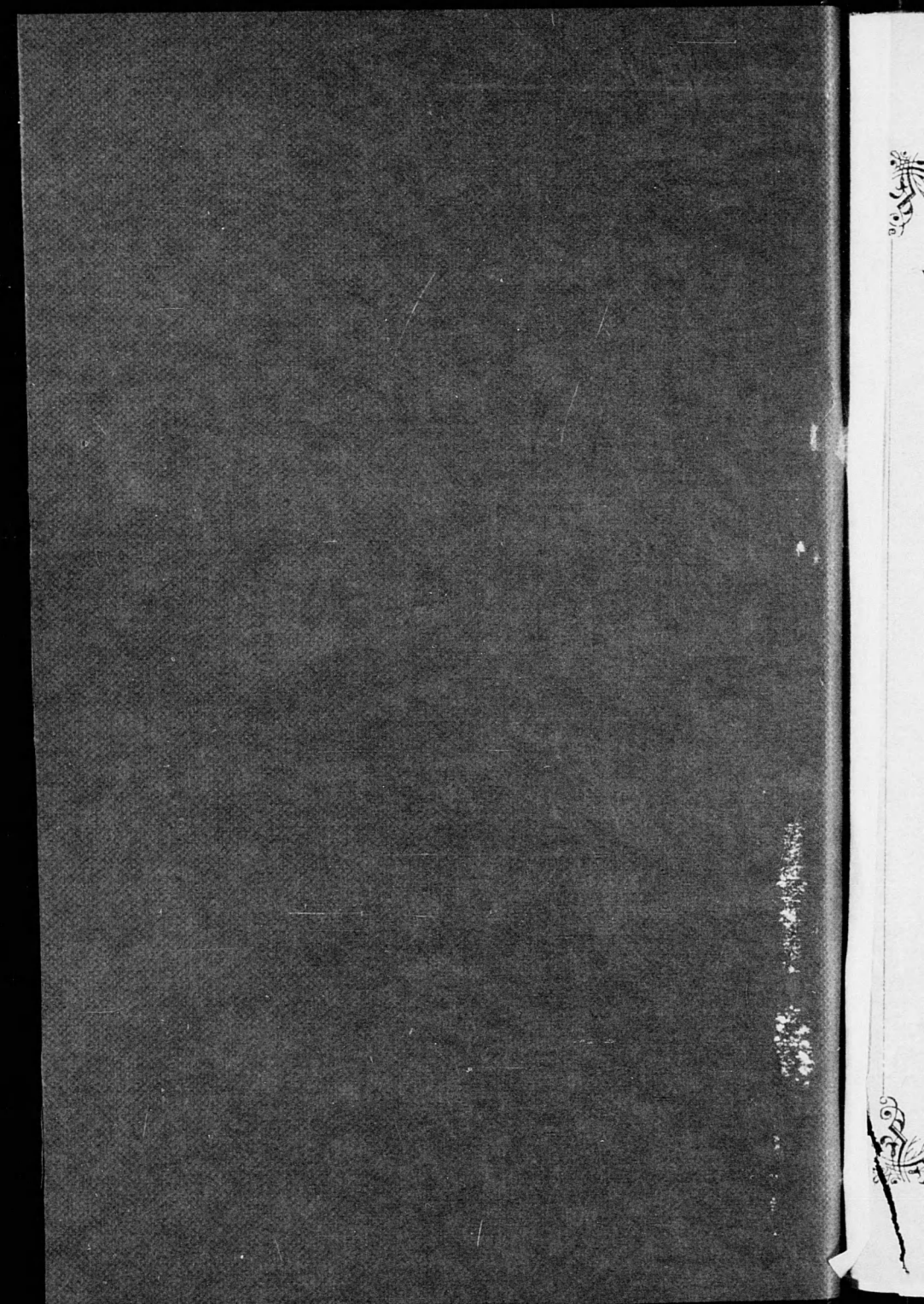

180 A8 '5

180. 4, 85
7-60

III.

Vakonderwijs aan Ambachtslieden.

De Rijksnormaalschool voor Teeken-
onderwijzers te Amsterdam

DOOR

B. F. PLASSCHAERT,

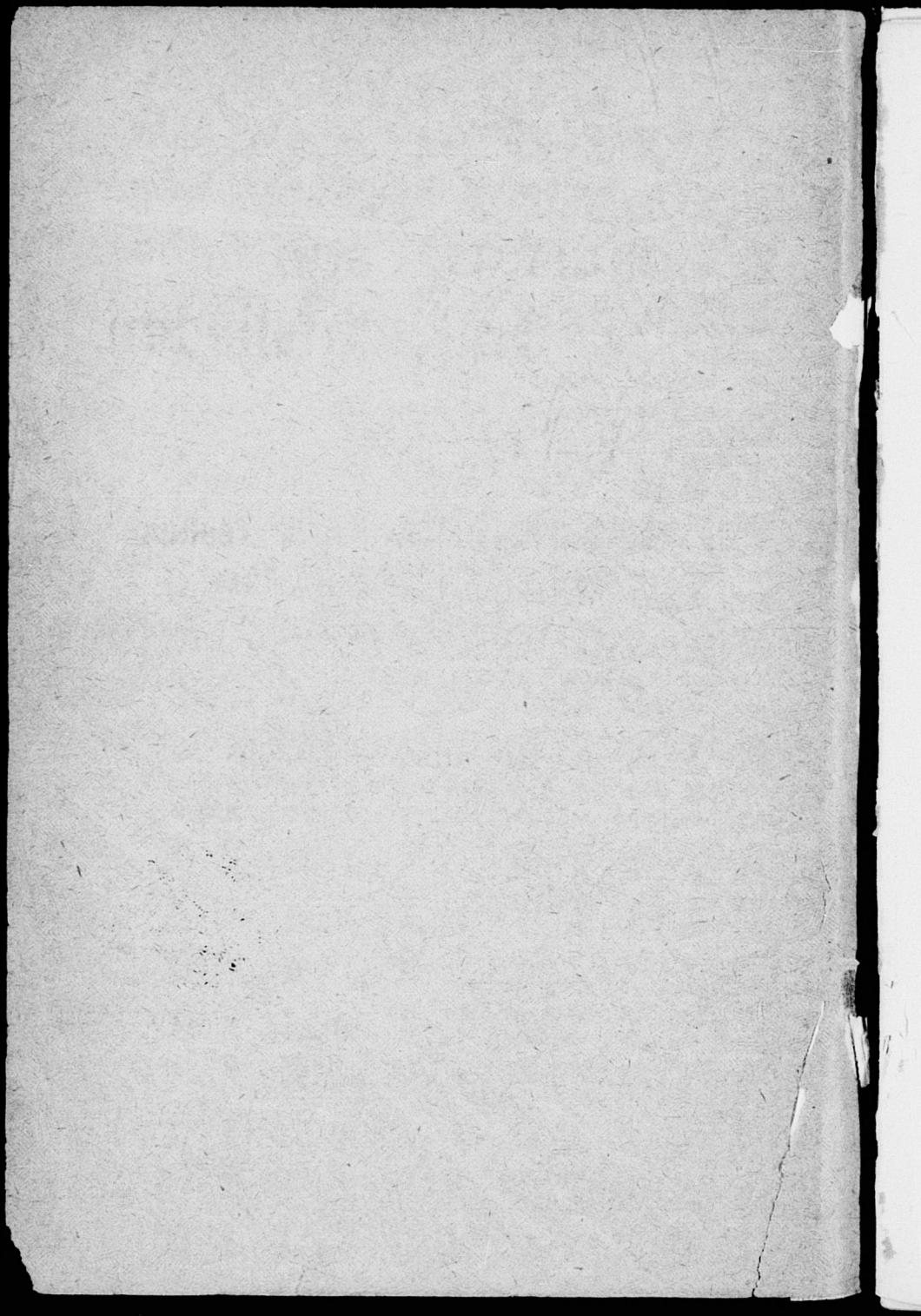
LEERAAR AAN DE BURGERAVONDSCHOOL EN DE H. B. S. TE DELFT.

G O E S

G. M. KLEMKERK.

1889.

III.

Vakonderwijs aan Ambachtslieden.

De Rijksnormaalschool voor Teeken-
onderwijzers te Amsterdam.

DOOR

B. F. PLASSCHAERT,

LEERAAR AAN DE BURGERAVONDSCHOOL EN DE H. B. S. TE DELFT.

G O E S
G. M. K L E M K E R K.
1889.

De Rijksnormaalschool voor Teekenonder- wijzers te Amsterdam.

Den 28 Juni 1889 is door ondergeteekende een request aan Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken verzonden, waarin hij eerbiedig verzoekt voor een reeks geschriften over Vakonderwijs aan Ambachtslieden handelende en die hij wenscht in 't licht te geven, te mogen ontvangen de noodige inlichtingen omtrent de oprichting enz. der Rijksnormaalschool voor Teekenonderwijzers te Amsterdam.

In antwoord op genoemd request had Z. Excellentie de Minister de vriendelijkheid hem dd. 9 Juli 1889 te doen toekomen :

1o. Programme et Règlements de l'école normale de l'État pour les professeurs de dessin à Amsterdam. (1885).

2o. Ecole normale de l'État pour professeurs de dessin à Amsterdam.

Notice

pour accompagner l'exposition de quelques travaux d'élèves à Paris en 1889.

Het eerste geschrift is gedrukt ter gelegenheid van de Antwerpsche tentoonstelling. Het tweede is opgesteld voor de tentoonstelling te Parijs in 1889.

Beide geschriften zijn onderteeekend door den directeur der R. N. S. voor Teekenonderwijzers te Amsterdam, den heer W. B. G. MOLKENBOER.

Deze beide officieele stukken liggen ten grondslag aan

mijn beschouwingen over de R. N. S. voor Teekenonderwijzers.

Voor den lezer die met het ontstaan en de organisatie van genoemde school niet bekend is, zal ik uit beide genoemde geschriftjes datgene vermelden wat noodig is, om de bewijsvoe- ring te kunnen volgen van de stelling, dat de R. N. S. voor Teekenonderwijzers aan het doel waarvoor zij in 1881 is op- gericht, n.l. verbetering van het teekenonderwijs, niet heeft voldaan, en met deze organisatie en dit pro- gramma nimmer aan den gestelden eisch voldoen kan.

In 1875 werd de Afdeeling Openbaar Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, van het Departement van Binnenlandsche Zaken gereorganiseerd.

Het Openbaar onderwijs bleef toevertrouwd aan den referen- daris Van Vollenhoven, later vervangen door den tegenwoordi- gen titularis Dyckmeester. Mr. Victor de Stuers werd benoemd tot chef van de Nieuwe Afdeeling Kunsten en Wetenschappen.

Van dat tijdstip af werd de verbetering van het teekenonderwijs door de Regeering aan de orde gesteld.

In de zitting der Staten-Generaal van 1876 werd door ZExc. den minister van Binn. Zaken HEEMSKERK een krediet aan- gevraagd voor de oprichting van een Normaalschool voor Tee- kenonderwijzers.

Dit krediet werd door de Tweede Kamer niet toegestaan.

ZEx. de Minister KAPPEYNE VAN DE COPPELLO bepaalde zich tot het aanvragen van een krediet bestemd tot ondersteuning der teekenscholen.

Door deze Excellentie werden de heeren VICTOR DE STUERS en SALVERDA (Inspecteur van het M. O.) met een zending naar

Engeland belast, om daar teekenscholen te bezoeken en rapport uit te brengen over de volgende onderwerpen:

1°. Op welke wijze en tot hoe ver is men gekomen met het algemeen maken (vulgariser) van het teekenen en het onderwijs in dat vak op de lagere school.

2°. Op welke wijze en met welken uitslag heeft men getracht te voorzien in de behoefte aan teekenonderwijzers.

Het rapport dezer heeren bevat een menigte uitstekende raadgevingen, waarvan sommige zijn opgevolgd. (zegt de schrijver.)

Eindelijk, ZExc. de Minister SIX verkreegeen krediet om het teekenonderwijs te verbeteren. ZExc. zou daartoe geraken door:

1°. Het doen geven van een tijdelijken cursus gedurende de vacantiën aan de reeds in betrekking zijnde leeraren.

2°. Door het stichten eener Normaalschool tot opleiding van Teekenonderwijzers.

Om dat doel te bereiken werden twee leeraren voor het teekenen n.l. de beeldhouwer MOLKENBOER van Leeuwarden en de schilder JEAN STRIENING van Deventer, naar België gezonden; zij bleven daar drie maanden, en bezochten de Academies te Brussel, Gent, Leuven, Antwerpen, Dendermonde, St Josse ten Noode en Molenbeek St. Jan.

Kort na hun terugkomst zonden zij aan den Minister een gedetailleerd rapport, waarbij zij de programma's voegden, zoo wel voor een tijdelijken cursus, als voor de stichting van een Normaalschool voor teekenonderwijzers.

Zooals bekend is werd deze tijdelijke cursus slechts éénmaal gegeven te Amsterdam; hij duurde van den 19n Juli tot den 28n Augustus 1880.

Ongeveer 70 leeraren namen er deel aan.

Door ZExc de Minister HEEMSKERK werd op de begrooting van het jaar 1877, een som van f 30,000 gebracht voor de stichting van een Rijksnormaalschool voor Teekenonderwijzers; deze school zou gevestigd worden in de lokalen der Rijks-academie te Amsterdam.

Een der Volksvertegenwoordigers — tevens President van de Commissie voor administratie der Rijksacademie — bestreed met zooveel klem de voorgestelde organisatie, dat de Minister zich verplicht zag het voorstel in te trekken.

Echter verscheen de Normaalschool weer op de begrooting van 1881; zij zou gevestigd worden in het in aanbouw zijnde Rijksmuseum te Amsterdam. Nu werd f 12,000 daarvoor aangevraagd.

In de zitting der Tweede Kamer van den 16n December 1880 werd, met meerderheid van ééne stem, aan ZExc. den minister Six, de gevraagde som toegestaan.

Den 16n Juli 1881 werden de leeraren voor de R. N. S. door den Koning benoemd.

Den 15n November 1881 werd de school geopend.

In de vergadering van leeraren van de R. N. S. voor Teekenonderwijzers van 11 October 1881, werd het programma vastgesteld, volgens de beginselen in het rapport aan den Minister ontwikkeld, n.l. algeheele afschaffing van het kopieeren naar platen, n.l. afbeeldingen van relief. Het teekenen naar de natuur. Verder zouden mondelinge lessen worden gegeven. ¹⁾

Bij besluit van den Minister van 31 December 1884 werd een model klasse (voorbereidende klasse) opgericht voor jongens en

¹⁾ De grondslag waarop deze methode rust is niet nieuw. Ik heb hier voor mij een boekje over de „Methode Dupuis. Basée sur le relief et la gradation. De „Pièces justificatives de la Méthode de Dessin. Inventée par M. Dupuis. Deze „pièces justificatives” zijn gedateerd van 14 Juni 1831 en loopen tot den 29 Januari 1836.

meisjes van 11—14 jaar oud; in deze klasse worden de beginselen van het teekenen door de leerlingen der R. N. S. onderwezen.

De voorbereidende klasse telt slechts 40 leerlingen, omdat er voor meer geen plaats is.

Bij het Ministerie van Binnenlandsche Zaken wordt de stichting van een gebouw voor 100 kinderen voorbereid. (Dit laatste komt voor in de „Notice etc.” en is gedateerd van 22 Juni 1889. Ik ben zeer nieuwsgierig of nu, zoo kort na den bekenden strijd over den stuiverschoolgeld per week, daarvoor, zelfs met meerderheid van ééne stem, geld uit de Rijkskas zal te verkrijgen zijn.)

Bij het openen der school op den 15n November 1881 begonnen met 21 leerlingen en 13 hospitanten. (Hospitanten zijn leerlingen die alleen de mondelinge lessen volgen.)

In 1882 waren ongeveer 70 leerlingen ingeschreven; sedert 1882 is dit aantal geklommen tot 80 leerlingen, welk aantal sedert constant blijft. $\frac{2}{3}$ der leerlingen zijn meisjes.

De school heeft een directeur en acht leeraren. De R. N. S. voor teekenonderwijzers heeft drie afdeelingen. n. l.:

A. Handteekenen.

B. Bouwkundig- en werktuigkundig teekenen.

C. Boetseeren.

Het onderwijs omvat:

1. Het lijntekenen.
2. Het handteekenen tot het teekenen naar gekleed model.
3. Het teekenen naar pleister en stillevens.
4. Bouwkundig teekenen.
5. Werktuigkundig teekenen.
6. Boetseeren.
7. Stijl- en ornamentleer, (théorie, geschiedenis, compositie.)

8. Kunstgeschiedenis en schoonheidsleer.
9. Ontleedkunde en proportieleer van 't menschelijk lichaam.
10. Meetkunde en beschrijvende meetkunde.
11. Perspectief.
12. Methode en paedagogie van het teekenonderwijs en van het boetseeren.

Voor elke afdeeling duurt de cursus drie jaar.

Om toegelaten te worden moet men 16 jaar oud zijn en een admissie-examen afleggen volgens Art. 33 van 't Reglement. (Zie hier achter bladz. 12.)

Het schoolgeld bedraagt dertig gulden per jaar.

De leerlingen die den driejarigen cursus hebben gevolgd, kunnen op het einde van het schooljaar een eindexamen afleggen waarvoor een getuigschrift wordt uitgereikt.

Hij die voldoende eindexamen heeft afgelegd ontvangt een gratificatie van honderd gulden.

Het getuigschrift van het afgelegd eindexamen geeft geen bevoegdheid hoegenaamd tot het geven van teekenonderwijs.

Sedert de oprichting der school tot 22 Juni 1889, is aan 62 leerlingen een getuigschrift voor het eindexamen uitgereikt.

Aan 77 leerlingen zijn 90 akten voor teekenonderwijs uitgereikt.

Voor de akte lager onderwijs teekenen zijn 46 leerlingen geslaagd, waaronder 11 meisjes; 22 daarvan hebben later de akte voor M. O. veroverd.

Bijna al de leerlingen die de R. N. S. verlieten, (22 Juni 1889) hebben een geschikte betrekking gevonden bij het teekenonderwijs (jaarwedde f 1000 à f 2000 'sjaars); langzamerhand zijn zij door het geheele Rijk verspreid.

Het budget der R. N. S. heeft sedert hare oprichting niet

veel verandering ondergaan; in 1885 bedroeg het 20,350 gulden.

De Normaalschool heeft een bijzonder karakter. 't Is geen academie van Beeldende Kunsten, waaraan kunstenaars — schilders, beeldhouwers of architecten gevormd worden.

Zij heeft ten doel den kunstaanleg van den leerling zooveel mogelijk te ontwikkelen; hem juist te leeren zien; zijn gevoel voor het schoone te vermeederen zoowel wat vorm als wat kleur aangaat, en hem te leeren de goede voorbeelden, die onze voorouders hebben nagelaten op de rechte waarde te schatten.

Daarenboven moet hen geleerd worden wat hij zelf weet aan anderen mede te deelen volgens een goede methode. ¹⁾

Verder vernemen wij dat naar de tentoonstelling te Antwerpen een honderdtal teekeningen zijn gezonden, waarvoor aan de Normaalschool een zilveren medaille is toegekend.

In 1888 was de R. N. S. op de tentoonstelling te Brussel vertegenwoordigd, door haar programma, haar reglementen en verscheidene van haar modellen; hiervoor werd haar een gouden medaille uitgereikt.

In Frankrijk heeft de Inspecteur Generaal van het onderwijs zijn hooge tevredenheid betuigd over een collectie teekeningen, die door de R. N. S. te Amsterdam aan het Musée pédagogique is geschonken.

Opdat ons overzicht van de Rijksnormaalschool voor Teekenonderwijzers, ofschoon beknopt toch volledig zij, moeten wij nog enkele artikelen van het Reglement der genoemde inrichting aanteekenen. De artikelen van het Reglement, die alleen administratieve bepalingen bevatten, kunnen wij achterwege laten.

¹⁾ Moest daarvoor nu een R. N. S. worden opgericht. Kan dat alleen in Amsterdam geleerd worden?

ART. 1.

De Normaalschool voor Teekenonderwijzers en de Kunstnij-verheidschool, zijn gevestigd te Amsterdam.

De eerste dient tot opleiding van onderwijzers voor :

- a. Het handteekenen.
- b. „ bouwkundig teekenen
- c. „ werktuigkundig teekenen.
- d. „ boetseeren.

Aan de tweede wordt onderwezen de toepassing der bouw-kunst, der beeldhouwkunst en der schilderkunst op de ver-schillende takken der industrie.

ALGEMEENE BEPALINGEN.

ART. 2.

Aan het hoofd van elke school staat een directeur die belast is met de leiding en de administratie der school.

.

ART. 3.

De directeur staat aan het hoofd van het leeraarspersoneel. Hij regelt het onderwijs en is verantwoordelijk voor de hand-having der voorschriften voor de leeraren, de bedienden, de leerlingen en het onderwijs.

.

ART. 10.

De leeraren volgen de voorschriften van den directeur — be-houdens beroep op den Minister — voor alles wat het onderwijs, de tucht en de belangen der school raakt.

.

ART. 15.

De directeur en de leeraren ontvangen een toelage, boven hun jaarwedde, voor ieder hunner geregeld naar het aantal lesuren door hen gegeven.

Het bedrag der gezamentlijke toelagen is gelijk aan de helft der ontvangen schoolgelden.

.

ART. 19.

De school heeft een driejarigen cursus.

.

ART. 20.

Aan het einde van elk schooljaar wordt in 't openbaar een admissie-examen afgenomen. Om tot dit examen te worden toegelaten moet de candidaat den leeftijd van 16 jaar bereikt hebben.

.

ART. 22.

Eenmaal per jaar wordt aan de leerlingen, die den geheelen cursus gevolgd hebben, gelegenheid gegeven om een eindexamen af te leggen; dit examen heeft plaats in tegenwoordigheid van den directeur, de leeraren der school, en een of meer gedelegeerden, door den minister daarvoor aangewezen.

.

ART. 27.

Het bij het begin van elk schooljaar te betalen schoolgeld bedraagt dertig gulden.

.

BIJZONDERE BEPALINGEN.

ART. 33.

Het admissie-examen bovengenoemd omvat :

1. Een opstel in de Nederlandsche taal.
2. De vier hoofdregels der rekenkunde, tiendeelige en gewone breuken, de theorie der evenredigheden.
3. De beginselen der meetkunde.
4. De eerste beginselen der perspectief.
5. Het handteekenen : het teekenen van een of meer eenvoudige voorwerpen, en van een eenvoudig ornament naar pleister.
6. De beginselen van het lijntekenen.

ART. 34.

Aan iederen leerling die een voldoende eindexamen heeft afgelegd (Art. 22) zal een gratificatie van honderd gulden worden uitgereikt.

REGLEMENT VOOR DE VOORBEREIDENDE KLASSE.

ART. 1.

Het onderwijs omvat de beginselen van het hand- en lijntekenen en van de perspectief.

ART. 2.

De cursus duurt drie jaar.

ART. 5.

Om tot de voorbereidende klasse te worden toegelaten moeten men den ouderdom van 11 jaar hebben bereikt en dien van 14 jaar niet overschreden hebben.

ART. 8.

De leerlingen betalen tien gulden schoolgeld per jaar.

.

ART. 11.

Door de Normaalschool wordt het teekenpapier *kosteloos* ¹⁾ verstrekt.

Met het vorenstaande meen ik de Rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers juist te hebben voorgesteld.

Mag men hier den algemeenen regel laten gelden dat men aan de vruchten den boom kent; dan mag ik zeggen, dat de vruchten van de R. N. S. voor teekenonderwijzers, volgens het door mij in 1888 bijgewoonde examen, en verder ernstig onderzoek, erg pover zijn uitgevallen. Ondanks al het moois dat ik daarvan vond in vorenstaande en andere stukken, (die, wat eigenaardig mag heeten, meestal door den heer MOLKENBOER zijn onderteekend,) ondanks de enorme uitgaven die deze school aan den Staat oplegt; staat zij wat het resultaat aangaat „mijlen ver” ²⁾ beneden andere inrichtingen waar candidaten worden opgeleid; ook de candidaten die door eigen studie en energie, de bekwaamheid verwierven om de akte M. O. M 2. te veroveren stonden boven die van de R. N. S. De Rijksnormaalschool werd over de geheele lijn geslagen.

Ik laat hier volgen een staat, welke op bladz. 3. van het Verslag der commissie die in 1888 belast was met het examen voor de teekenakten, is afgedrukt.

¹⁾ Ik cursiveer.

²⁾ 't Woord is van den heer MOLKENBOER.

Me RECHTLING TEEKENEN EN DE PERSPECTIEF.

Geslaagd.						1-3 4 6		Aantal malen toegerekend aan candidaten het cijfer voor de vakken :						Afgewezen.						1-3 4 6	
1	2	3	4	5	6	1-3 4 6								1	2	3	4	5	6		
0	0	0	2	4	0	2	6	Beschrijvende meetkunde, mondeling.						0	1	2	2	0	0	3	2
0	1	3	4	0	0	4	4	» 2 teekeningen.						0	1	3	0	1	0	0	1
0	0	2	5	1	0	2	6	Eindcijfer.						0	0	4	1	0	0	4	1
0	0	1	3	2	0	1	5	Doorzichtkunde, mondeling.						0	0	1	2	0	0	2	2
0	0	0	2	1	1	2	4	» 2 teekeningen.						1	1	2	0	0	0	4	0
0	0	0	4	1	1	0	6	Eindcijfer.						0	2	2	0	0	0	4	0
0	0	0	0	3	2	0	5	Ornament : stijl- en ornamentleer.						0	0	1	2	1	0	1	3
0	0	0	4	1	0	0	5	» stijl-geschiedenis.						0	0	1	1	2	0	1	3
0	0	0	3	1	0	1	3	» opstel.						0	0	2	1	1	0	2	2
0	0	0	3	2	0	0	3	» ontwerp.						0	0	1	3	0	0	1	3
0	0	1	3	1	0	1	4	Eindcijfer.						0	0	1	1	3	0	1	3
0	0	0	0	4	1	3	8	Terminologie : bouwkunde.						0	1	1	1	2	0	2	1
0	0	0	2	3	2	2	6	» werktuigkunde.						0	1	3	1	0	0	4	3
0	0	0	4	2	1	2	8	Eindcijfer.						0	1	1	3	0	0	2	3
0	0	0	4	1	1	2	6	Bouwkundig teekenen, kopie.						0	0	4	0	1	0	4	1
0	0	0	2	4	1	1	6	» schets.						0	0	1	3	1	0	1	4
0	0	0	6	2	0	0	8	Werktuigkundig teekenen, constructie.						0	1	2	1	1	0	3	2
0	0	0	4	3	0	1	4	» kopie.						0	0	3	1	1	0	3	2
0	0	0	0	3	3	2	8	Eindcijfer.						0	0	3	2	0	0	3	2
0	0	0	6	1	1	0	8	Methodologie, mondeling.						0	1	1	2	1	0	2	3
0	0	0	3	3	2	0	8	» opstel.						0	1	1	2	1	0	2	3
0	0	0	2	4	2	0	8	Eindcijfer.						0	0	0	2	1	0	0	3
0	0	0	0	2	1	0	8							0	0	0	2	1	0	0	3

Waarschijnlijk zal de lezer opmerken dat uit dezen staat niet

STAAT van het examen voor de akte M. O. Rechtlĳnig teekenen en de perspectief (M. 2.) in 1888.

Verklaring der Cijfers.		Terminologie der bouwkunde moet niet worden verward met bouw- kundige kennis. Alleen de candidaten A. B. D. M. N. gaven blijk, zoover dit bij dit examen waar te nemen was, de bouw- vakken met meer of minder succes te hebben bestudeerd; ook dit hebben zij op de candidaten der Rijks Normaalschool voor. De anderen wisten er niets of bijna niets van.		A.		B.		C.		D.		E.		F.		G.		H.		I.		K.		L.		M.		N.	
				Eigen Studie.		Eigen Studie.		Rijks- Normaalschool Amsterdam.		Eigen Studie.		Rijks- Normaalschool Amsterdam.		Rijks- Normaalschool Amsterdam.		Eigen Studie.		Eigen Studie.		Rijks- Normaalschool Amsterdam.		Rijks- Normaalschool Amsterdam.		Rijks- Normaalschool Amsterdam.		Eigen Studie.		Eigen Studie.	
				Toegelaten.		Afgewezen.		Afgewezen.		Toegelaten.		Toegelaten.		Toegelaten.		Toegelaten.		Afgewezen.		Teruggetrokken.		Toegelaten.		Toegelaten.		Afgewezen.		Toegelaten.	
				CIJFER VOOR DE VAKKEN.	EINDCIJ- FER.	CIJFER VOOR DE VAKKEN.	EINDCIJ- FER.	CIJFER VOOR DE VAKKEN.	EINDCIJ- FER.	CIJFER VOOR DE VAKKEN.	EINDCIJ- FER.	CIJFER VOOR DE VAKKEN.	EINDCIJ- FER.	CIJFER VOOR DE VAKKEN.	EINDCIJ- FER.	CIJFER VOOR DE VAKKEN.	EINDCIJ- FER.	CIJFER VOOR DE VAKKEN.	EINDCIJ- FER.	CIJFER VOOR DE VAKKEN.	EINDCIJ- FER.	CIJFER VOOR DE VAKKEN.	EINDCIJ- FER.	CIJFER VOOR DE VAKKEN.	EINDCIJ- FER.	CIJFER VOOR DE VAKKEN.	EINDCIJ- FER.	CIJFER VOOR DE VAKKEN.	EINDCIJ- FER.
a.	Beschrijvende meetkunde, mondeling			5.	4.	2.	3.	+ 3.	3.	3.	3.	5.	5.	3.	3.	4.	4.	4.	3.	niet		3. 4.	4.	+ 5.	4.	-4.	3.	-5.	4.
	" " twee teekeningen.			4. 4.		-4. -3.		-2. 2.		+ 3. 2.	3.	5. + 3.	M. 1.	-5. 1	3.	3. - 6.	4.	-2 + 3.	3.	3. 1.		4. 2.	4.	2. 2.	4.	-3. 3.	3.	+ 5. + 2.	4.
b.	Doorzichtkunde, mondeling			+ 5.	6.	2.	2.	Vrijge- steld M. 1.	M. 1.	4.	4.	-5.	5.	M. 1.	M. 1.	+ 4.	4.	4.	3.	Mij niet opgegeven.		-4.	4.	M. 1.	M. 1.	-4.	2.	+ 3.	4.
	twee teekeningen.			+ 5. 6.		3. 1.		3. + 3.		6. 5.		6. 5.	M. 1.	M. 1.	M. 1.	-4. -3.	4.	3. 2.	3.	4. -4.		4. -4.	4.	4. 1.	M. 1.	4. 1.	2.	5. 4.	4.
c.	Ornament.			5.		-4.				5.						-4.		5.				4.				4.		+ 4.	
	stijl- en ornamentleer			5.		-4.				4.						-4.		5.				4.				4.		+ 4.	
	mondeling { geschiedenis der stijlen.			5.	5.	-4.	4.	Vrijge- steld M. 1.	M. 1.	3.	4.					-4.	3.	5.	4.	Mij niet opgegeven.		4.	4.	M. 1.	M. 1.	5.	4.	+ 4.	
	schriftelijk (opstel)			6.		5.				3.						+ 3.		3.				-4. 4.				3.		+ 3.	4.
	tekenen (stijleeren en ontwerpen)			3.		3.				3.						4.		4.				-4.				-4.		3.	
	Terminologie der bouwkunde			6.		5.		3.		6.		3 - 4.		-4.		4.		-4.		3.		5.		4.		5.		6.	
	" " werktuigkunde.			+ 5.	6.	3.	4.	+ 4.	4.	+ 5.	6.	4. 5.	5.	3. 4.	4.	3.	4.	2. 3.	3.	3. 3.		3.	4.	3. - 4.	4.	3.	4.	4.	5.
d.	Bouwkundig teekenen, kopie			5.		3.		3.		3.		4.		-4.		6.		3.		3.		3. + 3.		-4.		3.		4.	
	" " naar gegeven schets.			+ 5	6.	5.	4.	-4.	3.	5.	4.	+ 4.	4.	-4.	4.	+ 4.	5.	3.	3.			4.	4.	-4.	4.	-4.	3.	+ 4.	
	Werktuigkundig teekenen.			6.		4.		-3 - 4.		+ 3.	4.	+ 3	4.	3 + 3.	4.	-4. 4.	5.	-3.	3.	Mij niet opgegeven.		4.	4.	-4.	4.	-4.	3.	-4.	
	wasschen.			6.		3.		4.		6.		4.		5.		4.		+ 3.				-4.		5.		+ 3.		5.	4.
e.	Methodologie, mondeling.			4.	5.	-4.	4.	-4.	4.	6.	5.	5.	5.	-6.	6.	5.	5.	3.	3.	5.		4.	4.	-4.	4.	5.	5.	6.	
	" schriftelijk.			6.		+ 4.		5.		5.		-6.		+ 5.		5.		-4.		4.		4.	4.	4.	4.	+ 5.	5.	5.	5.
Eigen studie of opleiding door bijzondere personen.				Toegelaten. Eigen Studie.		Afgewezen. Eigen Studie.		Afgewezen. Rijks Normaalschool.		Toegelaten. Eigen studie.		Toegelaten. Rijks Normaalschool.		Toegelaten. Rijks Normaalschool.		Toegelaten. Eigen Studie.		Afgewezen. Eigen Studie.		Teruggetrokken. Rijks Normaalschool.		Toegelaten. Rijks Normaalschool.		Toegelaten. Rijks Normaalschool.		Afgewezen. Eigen Studie.		Toegelaten. Eigen Studie.	

Er waren 18 Candidaten opgekomen, waarvan er 8 zijn geslaagd.
Van de hier niet genoemde Candidaten hebben zich 4 teruggetrokken, 1 werd afgewezen.

erg
voo
Sta
het

sch
wa
ho

de
sp

t
v
o
d
a
h

erg veel wijsheid te putten valt, die dingen schijnen gemaakt voor de ingewijden. Daarom gaf ik mij de moeite zelf een Staat te maken die beter dan den officieëlen de uitkomst van het examen in 't licht stelt. Zie nevensstaande staat.

Ziedaar lezer de kostelijke „**BLAGUE**” van de Rijksnormaalschool voor Teekenonderwijzers door middel van cijfers in 't ware licht gesteld. Wat blijkt er uit de resultaten van het gehouden examen :

10. Dat het „fiasco” der R. N. S. volkomen is.

20. Dat in verband met de resultaten, aan de leerlingen der R. N. S. de akte M 2 (Rechtlijnig teekenen en de perspectief) op toegevende wijze werd uitgereikt.

30. Dat de R. N. S. die het teekenonderwijs zou „verbeteren”, en daarvoor jaarlijks 20.000 gulden verslindt, voor de verbeteringskuur menschen uitzendt, die niet alleen in veel opzichten „mijlen ver” staan beneden de overige gediplomeerden, vooral wat practische kennis betreft, maar die zelfs geen van allen goed een gewone teekening naar plaat kopieerer kunnen.¹⁾

Bovendien mag ik hier de opmerking inlasschen dat :

40. De Rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers, gedurende den tijd van haar bestaan 77 leeraren heeft afgeleverd, die aan den Staat het bagatel van $\pm$ 160,000 gulden hebben gekost, dat is ongeveer 2,000 gulden per leeraar.

50. De candidaten die niet aan de R. N. S. waren opgeleid

¹⁾ Ik heb voor de curiositeit dezelfde plaat door twee mijner leerlingen van de burgeravondschool laten kopieeren (door jongens van 16 en 17 jaar) en daarvoor denzelfden tijd gegeven als aan de candidaten van M 2. Die kopieën heb ik door een collega van 't examen laten taxeeren, die voor de eene een 5 en voor de andere $\div$ 4 wilde geven.

zijn beter geschikt voor het onderwijs en kosten den Staat niets.

Nu hoor ik mij al toeroepen dat mijn beschuldiging alleen voor de akte Rechtlĳnig teekenen en de perspectief kan gelden.

Als de onpartĳdige, deskundige en belangstellende lezer de moeite wil doen en zich de kosten wil getroosten, om de zaak te onderzoeken ¹⁾ zal het hem blijken dat wij evenmin voor de akten M. O. handteekenen (M 1) boetseeren (O) en handteekenen L. O. de Rijksnormaalschool noodig hebben, maar die best kunnen missen.

Het wordt niet gefluisterd, maar hardop gezegd, dat de R. N. S. het heeft afgelegd ook voor de akte M. 1. o. a. tegen de leerlingen der Haagsche Academie.

Het „fiasco” der Rijksnormaalschool is dus volkomen. Bovendien, de zaak kan gemakkelijk worden onderzocht: al spoedig zullen de examens weer in vollen gang zijn.

Ja maar! aan de R. N. S. zijn dan toch in 't buitenland onderscheidingen te beurt gevallen.

Te Antwerpen een zilveren medaille voor teekeningen; en een gouden medaille voor haar programma, haar reglementen en voor verscheidene van haar modellen te Brussel enz.

De waarde der gouden medaille is mij dunkt niet gemakkelijk te bepalen. Is dat niet bijna geheel een quaestie van geld? Als men nu nog eens een ton gouds meer uitgaf voor modellen zou dan de R. N. S. niet in aanmerking kunnen komen voor een medaille met diamanten omzet? Dat zou toch nog kraniger staan.

Voor een inrichting die men toch als zuiver luxe artikel er op na houdt, let men zoo niet op kleinigheden.

¹⁾ Zoo iets moet in ons land betaald worden; men is er met den arbeid die er aan ten koste gelegd wordt niet af.

De practische lezer zal opmerken dat de keerzijde van de medaille voor de belastingsschuligen een minder prettigen indruk maakt: een som van $\pm$ 160.000 gulden is, zonder eenige noodzakelijkheid, reeds in dien put verzonken en naar wij van den directeur zelf vernemen, zint men nog op uitbreiding der voorbereidende klasse, van 40 tot 100 leerlingen; wij zijn er dus nog niet.

In 1887 reeds, schreef de directeur van de R. N. S.:

„Het is zeker waar, dat het thans niet zoo gemakkelijk gaat „om een akte voor een der teekenvakken, Middelbaar of Lager „onderwijs productief te maken als dit voor een tiental jaren het „geval was; maar is dit met diploma's van andere vakken van „onderwijs niet evenzoo? Toch is het thans op enkele uitzonde- „ringen na, aan de gediplomeerden der R. normaalschool voor „T. O. gelukt, zich door hun akten van bevoegdheid een „werkkring, een positie in de maatschappij of het begin tot „het verkrijgen van een positie te verschaffen.” ¹⁾

In 1887 waren er dus al leerlingen van de R. N. S. die bevoegd waren om teekensonderwijs te geven, maar die geen plaats konden vinden.

In 1889 (dd. 22 Juni) schrijft dezelfde directeur dat bijna al de leerlingen die de school verlaten hebben geplaatst zijn, er zijn er dus nu nog die niet geplaatst zijn, en dat nog wel leerlingen van de R. N. S.

Hoeveel van de gediplomeerden die aan andere inrichtingen gestudeerd hebben, nog geen betrekking hebben kunnen vinden, is mij onbekend, ('tis zoo 'n moeilijke arbeid, als men niet tot de personae grati behoort, om gegevens te verkrijgen,) maar ik

¹⁾ Zie 2e brochure bladz. 25.

vrees dat er nog al zullen zijn, omdat twee mijner oudleerlingen, van een onderwijzerscursus, flinke jonge mannen, die vijf jaar geleden reeds voor de akte lager onderwijs teekenen zijn gediplomeerd, tot heden van die acte nog geen cent voordeel genoten hebben, zooals mij nog kort geleden door een hunner werd verzekerd.

Aan de R. N. S. zijn 80 leerlingen ingeschreven. Aan de Academie te 's Gravenhage zijn dit jaar alleen voor de akte M. O. (M 1) handteekenen 61 leerlingen ingeschreven. ¹⁾ Voeg daar nu nog bij het aantal personen, dat aan andere onderwijsinrichtingen, voor de akten middelbaar of lager onderwijs teekenen, studeert.

In 1888 waren voor de akte M 2.	18	candidaten.	Geslaagd	8.
" " " " " "	M 1.	48	"	24.
" " " " " "	O.	3	"	2.
" " " " " "	L. O.	150	"	58.

In een jaar dus bijgekomen. Samen 92.

Waar moet dat nu weer heen?

In 1888 waarschuwde niemand minder dan Keizer FRIEDRICH van Duitschland, in een Staatsstuk tegen het gevaar van het aankweken van het „wetenschappelijk proletariaat, dat voor de rust van den Staat en voor het volkswelzijn uiterst gevaarlijk is.” Twee professoren aan onze Universiteiten deden insgelijks, en nu zal men in Nederland, ten koste van 'slandspenningen, een soort Kunstproleta-

¹⁾ Hieronder zijn sommigen die schilder wenschen te worden. Maar nu spreekt het haast van zelf dat zij die als schilder niet slagen zullen trachten bij het teekenonderwijs geplaatst te worden, als zij 't examen hebben afgelegd.

riaat gaan aankweeken, dat misschien nog gevaarlijker zal blijken te zijn, omdat de illusies van jonge lieden, die van kunst weinig, en van wetenschap niets weten, blijken zullen nog minder verwezenlijkt te kunnen worden, dan van hen die een wetenschappelijke vorming ontvingen; omdat de laatsten toch in 't buitenland soms nog eenige kans hebben om een bestaan te vinden.

Ik vermoed dat de Rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers te Amsterdam, zelfs den radicalen haast naar den zin is:

Het schoolgeld aan de R. N. S. bedraagt dertig gulden per jaar. (Art. 27 van het reglement.)

De volledige cursus duurt drie jaar. (Art. 19.)

Eenmaal per jaar hebben de leerlingen gelegenheid een eind-examen af te leggen, waarvoor hun als zij slagen een diploma wordt uitgereikt. (Art. 22.)

Aan iederen leerling, die het diploma, in Art. 22 genoemd, heeft verkregen wordt een gratificatie van honderd gulden uitbetaald. ¹⁾

Is dat nu niet een roijale opvatting? Een leerling van de R. N. S. betaalt in drie jaar tijds $3 \times 30 = 90$ gulden schoolgeld; en na voldoende eindexamen krijgt hij honderd gulden terug, terwijl de helft van het gestorte schoolgeld reeds als gratificatie aan den directeur en de leeraren der R. N. S. boven hun jaarwedde is uitbetaald. (Art. 15 van het reglement.)

Op bladz. 14 en 15 van het „Programme et Règlements de l'école normale de l'Etat pour les professeurs de dessin à Amsterdam” schrijft de heer MOLKENBOER: „L'école jouit d'une bonne réputation; la plupart des élèves viennent des provinces —

¹⁾ Het diploma hier bedoeld geeft geen bevoegdheid hoegenaamd tot het geven van teekenonderwijs.

surtout de Groningue et de la Frise — quoique les trois années d'étude à l'école occasionnent de grandes dépenses, la vie à Amsterdam coûtant cher."

Ik citeer deze woorden letterlijk, (nu precies niet omdat het zoo mooi fransch is) maar mij dunkt, daarin ligt een vingerwijzing voor de radicalen. Ik verwacht eerstdaags een voorstel om de leerlingen van de R. N. S., die zoo goed willen zijn om voor niets te Amsterdam, (van uit de provincies nog al,) te komen studeeren, en dan kans hebben op een betrekking die f 1000 à f 2000 'sjaars opbrengt; ¹⁾ daar het zoo'n duur leven is in Amsterdam, kost, inwoning, kleeding en zakgeld op den koop toe te geven. Als de staat toch reeds 20,000 gulden 'sjaars uitgeeft voor een onderwijsinrichting, die geen enkele reden van bestaan heeft, omdat het particulier initiatief ruimschoots in de behoefte van bekwame onderwijzers voor het teekenen aan onze middelbare en lagere scholen, en aan meisjesscholen enz., enz., kan voldoen, kan hij ook wel al de kosten voor de opleiding op zich nemen.

Of vergis ik mij als ik beweerd dat de staat niet geroepen is, onderwijs en nog geld op den koop toe te geven, voor een vak waarvoor men bij bijzondere inrichtingen evengoed of beter kan worden opgeleid dan aan de R. N. S., terwijl de staat door de af te leggen Staatsexamens, de bekwaamheid der leerlingen van genoemde inrichtingen aan een contrôle onderwerpt.

Aan de voorbereidende klasse der R. N. S. betalen de leerlingen tien gulden schoolgeld per jaar. (Art. 8.)

De Normaalschool levert het teekenaarpapier gratis. (Art. 11.)

¹⁾ Zie bladz. 9 van het geschrift „Ecole Normal de l'Etat pour professeurs de dessin à Amsterdam." 't is gedateerd 22 Juni 1889 en geteekend W. B. G. MOLKENBOER.

Ik vind het ook uit een opvoedkundig oogpunt beschouwd, een groote fout, dat men jonge mensen, van hun 16e jaar af, zonder dat eenig staatsbelang dat eischt, stelselmatig leert om op den staatsarm te leunen, door hun eerst geld toe te geven voor het ontvangen onderwijs, hun een goede betrekking voor te spiegelen en, wat het ergste van alles is, hen in den waan te brengen dat zij de best geschikte personen zijn voor het onderwijs.

Immers de Rijksnormaalschool is opgericht om het teekenonderwijs te „verbeteren” terwijl haar leerlingen niets van het ambacht, niets van ambachtsonderwijs, niets van de practijk der bouwvakken hebben geleerd; ¹⁾ 'tis in hoofdzaak bijna alles van buitengeleerde kennis; 'tis curieus om aan te hooren op welke wijze die jonge mensen voor het nieuw uitgevonden examenvak „Terminologie der bouwkunde” zijn afgericht. (Zie mijn 1e brochure bladz. 18.)

Dat de Staat een kunstnijverheidsschool opricht en in stand houdt is te verdedigen; de 23,000 gulden 'sjaars, die daaraan worden besteed, kunnen hooge rente afwerpen.

Dat de Staat een Rijksacademie voor Beeldende Kunsten sticht en onderhoudt is niet af te keuren; de 37,000 gulden 'sjaars daaraan uitgegeven, kunnen bevorderlijk zijn aan onze kunst.

Dat de Staat een Polytechnische school sticht en onderhoudt is in mijn oog welbegrepen eigenbelang.

Maar dat de Staat een Rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers, zooals de bestaande, heeft opgericht en onderhoudt, waaraan geen behoefte bestaat, en die misschien nog uitgebreid

¹⁾ „ik denk dat veel van die heeren nog geen werkplaats gezien hebben” schrijft de heer KRAANEN, zie Maandblad 1 Augustus 1889.

zal worden, acht ik tegenover de belastingschuldigen niet te verdedigen.

Kunt gij bewijzen wat gij zegt? Zoo „beet mij iemand een snauw toe,” toen ik mij in zijn tegenwoordigheid in afkeurenden zin over de R. N. S. voor Teekenonderwijzers uitliet.

Welzeker kan ik dit bewijzen, anders zou ik het niet zeggen. Luister s v. p.

In 1888 waren van de 8 kandidaten die geslaagd zijn voor de akte M 2 vier die het onderwijs aan de R. N. S. niet hebben gevolgd; de uitslag van het examen blijkt uit den Staat hier boven geplaatst.

Van 1881 af tot 1888, zijn voor het examen teekenen lager onderwijs geslaagd 251 kandidaten waarvan slechts 46 leerlingen der R. N. S. geweest zijn, zoodat 205 kandidaten of 80% van de gediplomeerden aan bijzondere inrichtingen of op andere wijze zijn opgeleid en den staat niets hebben gekost.

In 1888 waren voor de akte M 1 (handteekenen) van de 24 kandidaten, die geslaagd zijn slechts 12 leerlingen van de R. N. S. terwijl aan 7 leerlingen der Haagsche Academie en aan 5 kandidaten van verschillende onderwijsinrichtingen de akte werd uitgereikt.

Van de 2 kandidaten voor de akte O (boetseeren) die geslaagd zijn, was één van de R. N. S. en één van de Academie te 's Hage afkomstig.

Voor het lager onderwijs zijn dus 80% en voor de verschillende akten middelbaar onderwijs, 50% der teekenonderwijzers door het bijzonder onderwijs geleverd.

Bestaat er nu behoefte aan een R. N. S. voor teekenonderwijzers? Mag de Staat hier als concurrent optreden van het bij-

zonder onderwijs, door het onderwijs aan de R. N. S. feitelijk kosteloos te geven?

De directeur van 's Rijksnormaalschool is van 1877—1888, dus 11 achtereenvolgende jaren, lid geweest der examen-commissie voor teekenen (van 1885 tot 1888 was hij voorzitter) zoodat ieder begrijpen kan, dat aan de candidaten die niet aan de R. N. S. opgeleid zijn, zeer zeker geen voorrechten zullen geschonken zijn.

Feitelijk ligt de Rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers, reeds sedert 1886 veroordeeld in het Rapport der commissie uit de leden van „De Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst.”¹⁾

In een uitvoerig Rapport betoogt genoemde commissie, als antwoord op de vraag „Welke eischen dient men te stellen aan een goede regeling van vakonderwijs voor handwerkslieden in de bouwambachten?” dat een hervorming van het vakonderwijs voor ambachtslieden dringend noodig is, en dat die hervorming door een uitgave van 800,000 gulden per jaar niet te duur zou zijn gekocht.

Nimmer zou ik, nog afgezien van de enorme uitgave die op de Rijkskas zou drukken, kunnen medegaan met de voorstellen der geachte commissie, (en wel om hier alleen hoofdzaken te noemen) 1° omdat de uitvoering harer voorstellen, werden zij wet, in de practijk op onoverkomelijke bezwaren zou stuiten, daar zooveel ambachtsdagsholen als zij voorstelt, blijkens de ervaring van een kwart eeuw, niet tot bloei zouden te brengen zijn; aan ieder die deze quaestie bestudeerd heeft moet het be-

¹⁾ Ik vind het zoo curieus dat de heer MOLKENBOER c. s. in hun adres aan ZExc. de Minister dd. 22 Augustus 1889, zich op dit rapport beroepen om de wijziging der examen-programma's door te drijven,

kend zijn dat slechts zeer weinig ambachtslieden hun kinderen naar een ambachtdagschool zenden.

2°. Omdat in de oprichting dezer scholen weer het beginsel van Staatsbemoeiing op den voorgrond zou treden; terwijl een kwart eeuw van Staatsbemoeiing met het teekenonderwijs, ons in den toestand heeft gebracht waarin wij nu zijn. Naar mijn overtuiging is dat stelsel ouherroepelijk vercordeeld.

Had de wetgever ons in 1863 niet tot de oprichting van de burgerdagscholen en burgeravondscholen verplicht, het particulier initiatief zou zich gedwongen hebben gezien andere paden te zoeken om het vakonderwijs te verbeteren; in Amsterdam was men in 1861 daar reeds mede begonnen; uit de oude teekenscholen had, door reorganisatie, een andere en betere vakschool voor ambachtslieden kunnen ontstaan dan de hybridische burgeravondschool, die ook door de verkeerde toepassing dezer wet is geworden, wat zij nu is. De commissie wil:

„In elke gemeente, waar de bevolking 8000 zielen te boven gaat wordt door het gemeentebestuur een ambachtsavondschool „opgericht.” (Behoudens vrijstelling in bijzondere gevallen.)

„In elke gemeente, waar de bevolking 30,000 zielen te boven gaat moet door het gemeente-bestuur *bovendien* ¹⁾ „een ambachtdagschool worden opgericht.” ²⁾

Wel ben ik het in hoofdzaak (het nieuwe akte-programma uitgezonderd) met de commissie eens waar zij op bladz. 17 schrijft:

¹⁾ Ik cursiveer.

²⁾ In Delft zouden wij er ons dus op moeten voorbereiden om binnen korteren of langeren termijn, naast de tot ambachtsavondschool hervormde burgeravondschool bovendien een ambachtdagschool te moeten oprichten. Ik meen dat deze opmerking den toestand die ontstaan zou, voldoende teekent.

„Iets anders is het met het theoretisch onderwijs voor de
„bouwambachten.

„Voor een *klein deel* ¹⁾ kan daarvoor zeer goed worden ge-
„bruik gemaakt van leeraren, in het bezit eener akte M. O.
„handteekenen, en die eener akte bootseeren.

„Voor het verder en *overwegend grootste gedeelte* ²⁾ is echter
„blijkens de ervaring, de akte rechtlijnig teekenen M. O. ten
„eenenmale ongeschikt, en moet daarvoor eene andere akte wor-
„den in de plaats gesteld zooals door hen is aangegeven, die
„beletten zal, dat personen, geheel onbekend met de bouwam-
„bachten, voor dat onderwijs zullen worden aangesteld.

„Zij hebben er den eisch aan toegevoegd, dat de leeraren
„praktische ervaring zullen hebben opgedaan, door daadwerkelijke
„leiding van een bestuur over bouwwerken, gedurende minstens
„drie jaren — een eisch, waaraan zij groote waarde hechten.”

„Zoodoende toch zal dit onderwijs in hoofdzaak worden ver-
„strekt door praktisch gevormde en goed theoretisch ontwikkelde
„bouwkundigen. Wordt nu bovendien slechts uit hen den di-
„recteur der school gekozen, dan is men verzekerd, dat de
„richting der school eene degelijke en praktische zal zijn, en
„behoeft men voor ontaarding, of te hooge opvoering van dat
„onderwijs niet bevreesd te zijn.”

De commissie was samengesteld uit de volgende heeren, die
het Rapport hebben ondertekend, n. l.

DR. P. J. H. CUIJPERS, Voorzitter.

C. M. DROOGLEVER FORTUIJN.

C. DYSERINCK.

F. H. VAN MALSEM.

¹⁾ Ik cursiveer.

²⁾ Ik cursiveer,

J. E. G. NOORDENDORP.

G. A. SCHOLTEN.

W. C. METSELAAR, Secretaris.

De lezer zal opmerken dat de commissie „blijkens de ervaring” komt tot hetzelfde besluit als ik n. l. — dat het examen voor de akte M. O. rechtlijnig teekenen en de perspectief (M 2), (hoe zwaar ook in sommige opzichten), niet den minsten waarborg geeft dat de bezitter der aldus verkregen akte M 2, bekwaam en geschikt zij tot het geven van vakonderwijs aan ambachtslieden, mede bedoeld in letter *c* van het programma voor de akte M 2. — ¹⁾

Ik heb opzettelijk mijn bewijs laten steunen op de verkeerde examenrichting voor de akte rechtlijnig teekenen en de perspectief, en wacht nog altijd op het bewijs dat ik mij daarin vergist heb.

Echter is door hetgeen de commissie voornoemd heeft voorgesteld, zoowel als door mij de Rijksnormaalschool, met betrekking tot het vakonderwijs aan Ambachtslieden, gewogen en te licht bevonden, daar deze school nimmer geven kan wat voor dit onderwijs een eerste eisch is, n. l. kennis van bouw- en werktuigkunde door theoretische en praktische vorming op het werk verkregen.

Och de fout zit niet alleen in de wet, noch in het examenprogramma voor M2; 't is zeer goed uitvoerbaar, (zoolang de wet blijft bestaan en dus uitgevoerd moet worden) dat onpartijdige deskundigen examineeren op zoodanige wijze dat het kwaad zich niet verder uitbreide; zoodat hij die de akte M2 verkrijgt, bekwaam is om onderwijs te geven aan de scholen voor M. O. die volgens deze wet zijn opgericht.

¹⁾ Zie mijn 1e brochure blad. 5 en 6.

In meer dan een opzicht zou het programma voor de nieuwe akte, door de commissie voorgesteld, mij geheel niet voldoen; daar is niet genoeg rekenschap gehouden met den feitelijken toestand onzer scholen voor handswerklieden, en de gemengde bevolking die van dat onderwijs gebruik moet maken.

Een leeraar voor het rechtlijnigteekenen, die niet een zekere mate van kunstvorming heeft genoten, zou op genoemde scholen niet de door mij gewenschte persoon zijn; en toch ontbreekt het kunstelement geheel in het door de commissie gegeven programma. Men is daarmee van Scylla in Charybdis verzeild geraakt: 't is mij al te koud practisch.

Ook is geschiedenis niet opgenomen onder de verplichte vakken van onderwijs voor de ambachtsavondschool. Geschiedenis zou ik op deze soort scholen voor ambachtlieden niet gaarne willen missen. Een kleinen tijd in de week te besteden om jonge mannen met de traditieën onzes volks bekend en vertrouwd te maken, door hen de oorzaken en gevolgen van den worstelstrijd onzer vadersen te leeren kennen en alzoo vaderlandsliefde en energie in de harten aan te kweeken, is een zoo machtige factor van volksopvoeding dat ik dien voor geen prijs aan de kinderen onzes volks zou willen onthouden.

Mijn grootste bezwaar tegen de voorstellen der geachte commissie zit echter in het hierboven sub 2° aangevoerde nl. dat 25 jaar van Staatsbemoeiing met het teekenenonderwijs ons hebben gebracht waar wij nu zijn, en dat zij toch schijnt te meenen, dat op dezen weg nog heil te vinden is.

Goed vakonderwijs voor ambachtlieden is dan alleen te verkrijgen als men zich voor deze scholen zooveel mogelijk losmaakt van den Staat.

Ik wensch de gilden niet terug, (andere tijden, andere zeden,)

maar wat ik in den breeden kring onzer ambachtslieden terugwensch, is de kennis en de energie, die onze vaders bezaten om zelf hun vakonderwijs te regelen, naar eigen behoeften.

Bij de reorganisatie van Vakonderwijs voor ambachtslieden, die niet kan uitblijven, leune men niet op den Staat.

Van vakvereenigingen moet de beweging uitgaan, om onder de leiding van theoretisch en praktisch gevormde mannen het vakonderwijs zoo te regelen, dat het aan den strengen eisch van onderwijs toegepast op de practijk voldoet; dit is naar mijn overtuiging de eenige weg om het doel te bereiken.

Juist door zulk een regeling zullen mannen, die het volk liefhebben en helpen willen, doch nu nog bij deze belangrijke quaestie voor het welvaren van het nijvere deel onzes volks, van verre staan, omdat zij meenen dat de Staat de quaestie kan oplossen, zich opgewekt gevoelen om mede te werken om deze plant door hun hulp te helpen ontwikkelen en tot bloei te brengen.

Het hybridische karakter dat het grootste deel onzer tegenwoordige vakscholen voor ambachtslieden thans aankleeft, en dat de energie en de krachten onzer goede leeraren voor het rechtlijnig teekenen, met uitputting dreigt, zal dan van zelf verdwijnen, en bovendien zal de onderlinge samenwerking van hooger geplaatsten en van „hen die op lager trap arbeiden” bij de verschillende takken van industrie, aan allen, en aan de maatschappij in haar geheel, ten goede komen.

De scherpe kanten van schijnbaar tegen elkaar indruischende belangen zullen afslijten, zoodra de krachten en den goeden wil van allen tot verbetering van den toestand zullen samenwerken.

In een volgende brochure kom ik op dit onderwerp terug ; ik hoop dan een schets te leveren van de organisatie der scholen die ik tot verbetering van het vakonderwijs aan Ambachtsscholen zou wenschen.

Hier wensch ik eerst mijn beschouwingen, over de Rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers, te eindigen.

Waarom is het „fiasco” der Rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers toe te schrijven ?

Beginnen wij ter beantwoording dezer vraag bij het begin.

Het doel dat men zich bij de oprichting der R. N. S. voorstelde was: verbetering van het teekenonderwijs.

1o. Door een tijdelijken cursus voor leeraren.

2o. Door de oprichting eener Rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers.

Om daartoe te geraken werden twee leeraren voor het handteekenen, de heeren MOLKENBOER, (beeldhouwer) en JEAN STRIENING (schilder) voor drie maanden naar België gezonden.

„Durant trois mois ils y étudiaient l'organisation de l'enseignement des beaux-arts, et des cours normaux temporels pour les professeurs en fonction.” ¹⁾

De „verbetering” van het teekenonderwijs had natuurlijk ook een practisch doel, dat als volgt kan worden omschreven: het tot hooger peil opvoeren van de kunstontwikkeling bij ons volk om ook te geraken tot hoogere ontwikkeling van het ambacht, van onze industrie in 't algemeen en van onze kunstindustrie in 't bijzonder, om alzoo ook op dit gebied het hoofd te kunnen bieden aan buitenlandsche concurrentie.

¹⁾ Ik geef dit letterlijk weer om niet beschuldigd te worden van „onwaarheden” en „scheeve voorstellingen” door den heer M.

Als ik het doel van de „verbetering” van het teekenonderwijs goed heb omschreven, was het mijns inziens al een zonderlinge manier van handelen ter bereiking daarvan personen naar België te zenden om daar „l'enseignement des beaux-arts” et „des cours normaux temporels” te gaan bestudeeren, gedurende drie maanden; en wat mij nog zonderlinger voorkomt is dit: dat voor de studie van onderwerpen, die in zoo hooge mate onze nationale industrie raken, mannen werden uitgezonden, die uit den aard hunner opleiding en van hunnen werkkring toch wel mogen geacht worden geen kennis te bezitten van de zaken, die in 't buitenland allereerst noodig waren bestudeerd te worden, tot bereiking van het omschreven doel.

Ware er een bouwkundig ingenieur, die tevens kennis van vakonderwijs aan Ambachtslieden te geven bezat, een onzer bekwame industriëelen en een leeraar voor de tekenvakken uitgezonden, mij dunkt de resultaten zouden anders uitgevallen zijn.

Het allerzonderlingste in deze geschiedenis komt mij voorte zijn dat men de voor drie maanden naar België gezonden leeraren, een programma liet vaststellen voor de oprichting eener Rijks-normaalschool, en ten slotte den beeldhouwer **MOLKENBOER** benoemde tot directeur van een Rijksinrichting van waar de boven omschreven „verbetering” zou moeten uitgaan.

Bij het lezen van het programma van de Rijksnormaalschool, springt het voor ieder deskundige terstond in het oog, dat de blik op het teekenonderwijs, van den ontwerper van dit programma niet veel verder reikt dan de enge wanden van een hogere burgerschool. *Met een lichtvaardigheid, die getuigt van volslagen onkunde van de eischen van het zoo veelomvattend teekenonderwijs, en die alleen in die onkunde verschooning kan*

vinden, wordt in dit programma het vakonderwijs van 50,000 ¹⁾ ambachtsslieden van 12—20 jaar oud, die geacht worden in ons land te wonen en onderwijs te behoeven, opgeofferd aan 3,559 ²⁾ leerlingen van hogere burgerscholen, aan welke inrichtingen het teekenonderwijs zoo weinig geteld wordt, dat het slechts bij hooge uitzondering, op de toelating in een hogere klasse en de bevordering der leerlingen eenigen invloed uitoefent.

Verbeeld u dat jonge menschen van 16 jaar oud, die een admissie-examentje afleggen, waarvoor de kennis, op een beetje perspectief en het gebruik van passer en teekenhaak na tegenwoordig op elke goede school voor m. u. lager onderwijs kan worden opgedaan, op drie jaar tijds zich zullen bekwamen tot verbeteraars van het zooveel omvattend teekenonderwijs; en aan de mannen die, met liefde voor het vak in het hart, met energie en toewijding voor hun taak, hun studie en hun arbeid daaraan ten offer brachten, een lesje zullen komen geven, op welke wijze zij hun onderwijs moeten inrichten opdat het ontwikkelend zij.

Grooter „blague”, (ik ken geen Hollandsch woord dat beter mijn bedoeling uitdrukt) heb ik gedurende mijn leven nimmer hooren uiten dan deze „pretentie” van de R. N. S. voor teekenonderwijzers.

Men moet volslagen blind willen zijn voor de belangen onzer talrijke schare ambachtsslieden en onzer industrie, om mij in deze zaak in 't ongelijk te durven stellen, zou ik 25 jaren geleden geschreven hebben, thans heeft mijn levenservaring mij geleerd dat er invloeden zijn, die zelfs voor het krachtigste argument niet wijken; ook daarin heeft onze eeuw zelfs met de

¹⁾ Dr. Mouton.

²⁾ Algemeene Statistiek van Nederland.

beloften van Ministers geen verandering kunnen brengen.

In plaats van het teekenonderwijs te „verbeteren” blijkt bij herhaling de toelig om het onderwijs tot lager peil neer te trekken, om hierdoor de R. N. S. te kunnen redden; vandaar bij herhaling voorstellen tot wijziging der examen-programma's voor de akten teekenen middelbaar onderwijs.

De Commissie uit de leden van „De Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst” met Dr. CULPERS aan het hoofd stelt den eisch voor leeraren aan een ambachtsschool, boven de theoretische kennis in haar programma aangegeven, — dat de „leeraren praktische ervaring zullen hebben opgedaan, door daadwerkelijke leiding van een bestuur over bouwwerken gedurende minstens drie jaren — een eisch waaraan zij groote waarde hechten.” (bladz. 17.)

En houdt men daarbij verder rekening met de vele jaren studie, die vooraf moeten gaan voor iemand bekwaam is als bouwkundige het bestuur, van een nog maar betrekkelijk eenvoudig bouwwerk te leiden, dan is het mij een raadsel hoe nog een enkel deskundige het programma der R. N. S. zou kunnen verdedigen, en het zou kunnen goedkeuren dat de leerlingen dier school tot leeraren voor het rechtlijnig teekenen worden aangesteld aan burgeravond- of teekenscholen voor ambachtslieden.

Den 21en Januari 1889 zendt de directeur der R. N. S. een door hem ondertekend Verslag in aan ZEx. den Minister van Binnenl. Zaken, waarin de wensch wordt geuit de examen-programma's voor de akten M. O. teekenen, zoo te wijzigen als in mijn 1e brochure is omschreven en waartegen ik den strijd heb aangebonden.

Op bladz. 7 en 8 wordt als voordeel van die wijziging

voorgespiegeld dat dan de leeraar aan de hogere burgerschool zich beter zoude kunnen wijden — „aan de voortzetting „zijner studiën van stillevens, van het menschbeeld, van het „ornament, van het decoratieschilderen enz.”

„Met een in dezen zin gevormden leeraar voor hand- en recht- „lijinig teekenen zou het onderwijs aan smeden, meubelmakers, „beeldhouwers, stucadoors, huisschilders enz. dus in 't algemeen „die leerlingen, die men, behalve op de ambachtsscholen ook op de „burgeravondscholen vindt, ten zeerste zijn gebaat.” ¹⁾ Zie verslag der examen-commissie 1888 bladz. 8, regel 19 tot 23 van boven.

Dit voorstel tot wijziging der examenprogramma's werd ingediend den 21 Januari 1889.

Den 22 Augustus 1889 (dus 8 maanden later) onderteekeut de directeur der R. N. S. als voorzitter der N. V. E. voor teekenonderwijs alweer een adres aan ZExc. den Minister, waarin hij zich ook beroept op het verslag der commissie van 1888 (waarin ik zitting had), waarbij ook het motief wordt aangevoerd dat „voor hogere „burgerscholen met 3-jarigen cursus toch meer algemeen de „eisch wordt gesteld, dat de sollicitanten in het bezit zijn der „akten M1 en M2 hetgeen eene richting in de studie ten „gevolge heeft, die ten nadeele werkt van het onderwijs in „handteekenen.” ²⁾

¹⁾ Ik herhaal deze woorden nog eens opzettelijk, omdat men heeft getracht het te doen voorkomen alsof ik overdrijf.

²⁾ Ge moest eens weten lezer hoeveel uren per week aan een H. B. S. met 5-jarigen cursus aan een leeraar voor lijntekenen kunnen worden afgestaan. Ik heb totaal 3 uren per week, over drie klassen verdeeld, d. i. 1 uur per week voor elk der drie hoogste klassen; en tot hertoe kregen de leerlingen van Delft altijd een voldoende of goed cijfer voor 't lijntekenen bij examen A. Laten wij toch de dingen bij den naam durven noemen; hoe kan kunstontwikkeling van eenige beteekenis voor de maatschappij, van de H. B. S. uitgaan?

In dit nieuwe adres komen de door mij hierboven gecursi-
veerde woorden die in 't verslag staan niet voor dit is meen ik een
retraite tengevolge mijner oppositie, al wordt mijn naam niet
genoemd in 't adres aan den Minister.

Ik geloof niet dat ik mij vergis als ik zeg dat de directeur
der R. N. S. hier requesteert tegen het in Januari door hem
ingezonden verslag. Want hier wordt iets anders gevraagd dan
in 't Verslag; hier is geen sprake van het onderwijs aan
„smeden, meubelmakers” enz. enz.

Het motief dat er in 't bijzonder leeraren voor de hogere
burgerscholen met drie-jarigen cursus, zouden moeten ge-
vormd worden, is te gezocht om het hier niet even voor
den lezer toe te lichten.

Verbeeld u, er zijn, wel geteld, 24 hogere burgerscho-
len met drie-jarigen cursus in 't geheele land, waarvan, (zoo
ik mij niet vergis), de betrekkingen van leeraar in het teekenen
alle bezet zijn.

Waar moeten die jonge menschen met hun nieuwe akte
voor M1 en M2 heen, indien men de wijziging van het
examen-programma ten behoeve van de leerlingen der R. N. S.
kon doordrijven?

Tel al de hogere burgerscholen met 5-jarigen cursus bij
elkaar dan zijn er, welgeteld, 37, waarvan, voor zoover mij
bekend is, ook alle betrekkingen bezet zijn.

Waar moeten nu die jonge menschen heen met hun akten?

Men is toch nog niet van plan om al de in functie zijnde
leeraren van hogere burgerscholen aan den dijk te zetten, ten
behoefte van de verbetering van het teekenonderwijs
door de leerlingen der R. N. S.? En al gebeurde dat
dan is de R. N. S. nog niet te redden, want voor de meeste

betrekkingen bij het vakonderwijs voor ambachtslieden zijn de leerlingen der R. N. S. niet te gebruiken. Ook bij de Commissie bovengenoemd zou slechts „voor een klein deel” leeraren in het bezit eener akte M. O. handteekenen, plaats te vinden zijn, voor de akte lijntekenen geen enkelen van de R. N. S. Al rekende men dus op al de betrekkingen aan de hogere burgerscholen, dat eenvoudig onmogelijk is, omdat men nu eenmaal het particulier initiatief niet op eenmaal den kop kan indrukken, dan was het in standhouden der R. N. S. nog niet te verdedigen, als men in het oog houdt dat in één jaar (1888), 34 akten voor het middelbaar en 58 akten voor het lager onderwijs uitgereikt zijn.

Wat moet die directeur in de war zitten om door expediënten als de bovengenoemde, te trachten zich uit de klem te redden!

Is het bijzonder onderwijs er in alle opzichten voldoende op ingericht, om voor de tegenwoordige akte-examens teekenen en boetseeren middelbaar onderwijs; en voor de akte teekenen lager onderwijs, personen in voldoenden getale voor onze middelbare en lagere scholen alsook voor de andere scholen, zooals meisjesscholen en dergelijke; op te leiden?

Op bovenstaande vraag is op de vorenstaande bladzijden reeds een bevestigend antwoord gegeven; echter komt het mij gewenscht voor deze quaestie nog eens opzettelijk te bespreken, vooral, om te doen zien op welken breeden voet het bijzonder teekenonderwijs op sommige plaatsen in ons land, is ingericht.

Ik noem in de eerste plaats de Academie van Beeldende Kunsten te 's Gravenhage en de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen te Rotterdam.

Aan de Academie te 's Gravenhage bedroeg op 1 April 1889 het aantal leerlingen, voor den dag- en avondcursus 575.

Het onderwijs wordt gegeven door 26 leeraren; directeur is de heer A. van Delden.

Het onderwijs omvat:

- A. Het handteekenen, van de eerste beginselen af tot alles wat er mee in verband staat in zijn geheel omvang, de studie van het antiek en van het ornament daaronder begrepen.
- B. Mondeling wordt college gegeven in:
Anatomie, Perspectief, Bouwkunst, Kunstgeschiedenis, Theorie van het ornament, compositie, Beschrijvende meetkunde, Werktuigkunde en Methode.
- C. De bouwkunde en bouwkundig teekenen.
- D. De werktuigkunde en werktuigkundig teekenen.
- E. Het bootseeren.
- F. Afzonderlijke cursus tot opleiding voor de examens middelbaar onderwijs handteekenen. M. 1.
- G. Afzonderlijke cursus voor kunstnijverheid.
- H. Bovendien bestaat er aan de Academie een schildercursus, waarvoor in 1888 waren ingeschreven 23 dames en 13 heeren.
61 leerlingen zijn ingeschreven voor den cursus middelbaar onderwijs handteekenen (M. 1).

Vermoedelijk wordt reeds in dezen wintercursus een specialen cursus voor de akte M. O. Rechtlĳnig teekenen en de perspectief (M. 2.) geopend.

In dezen herfst zullen vermoedelijk van deze Academie zich 9 of 10 candidaten voor de akte M. O. handteekenen (M. 1.) en 12 candidaten voor de akte L. O. teekenen, aan het examen onderwerpen.

De collegegelden die voor elken cursus op de Academie

moeten worden betaald, bedragen: Per half jaar.

Winteravondcursus (dagelijks van 6½—9½ uur) . . f 4.

Zomerochtendcursus (5 maal per week van 7—9 uur). - 10.

Cursus voor vrouwel. leerlingen (2 maal per week van
1—3 uur). - 15.

Cursus voor Middelbaar onderwijs (dagelijks van
9—4 uur). - 30.

Per geheel jaar.

Schilderklasse (dagelijks van 9—4 uur) f 60.

Kunstnijverheidcursus (dagelijks van 9—4 uur) . . - 60.

Dagcursus voor bouwkunde (dagelijks van 9—4 uur). - 60.

Dagcursus voor boetseeren (dagelijks van 9—4 uur). - 20.

De leerlingen der drie laatstgenoemde cursussen hebben het recht kosteloos den Winteravond- en Zomerochtendcursus bij te wonen.¹⁾

Vergelijk nu dit programma eens met dat van de Rijksnormaalschool voor Teekenonderwijzers te Amsterdam, en stel eerlijk de vraag, aan welke der beide inrichtingen kan men het best een breedten grondslag leggen voor de studie van zijn volgend leven?

't Is waar aan deze Academie moet men f 60 per jaar betalen voor het onderwijs en krijgt men na voldoende eindexamen geen premie van honderd gulden; maar weegt die honderd gulden op tegen het voordeel van meerdere en breedere ontwikkeling, als grondslag voor verdere studie?

Dat deze Academie (n'en deplaise à Mr. MOLKENBOER) reeds vóór 1881 en ook daarna mannen aan het teekenonderwijs heeft geschonken, die onder de begaafde leeraren gerekend

¹⁾ Bovenstaande gegevens zijn mij welwillend verstrekt door den Directeur der Academie.

worden zal zelfs de directeur der R. N. S. niet durven tegenspreken.

In 1885 bedroeg het budget der Academie van Beeldende Kunsten te 's Gravenhage, met haar directeur, haar 26 leeraren en haar 500 leerlingen, slechts 18,600 gulden, waarvan door de Gemeente f 10,000 wordt verstrekt.

Het budget der R. N. S. met haar directeur en 8 leeraren bedraagt 20,000 gulden, voor 80 leerlingen der school en 40 leerlingen der voorbereidende klasse, samen 120 leerlingen, zoodat de leerlingen der R. N. S. vier en een half maal zooveel kosten als die te 's Gravenhage.

Nog vraag ik, is dat billijk tegenover het bijzonder onderwijs en tegenover de belastingschuldigen?

Moet de Staat zich niet terugtrekken nu het blijkt dat de R. N. S. zoowel uit het oogpunt der verbetering van het teekenonderwijs als uit dat der financieën een zoo droeve „flater” blijkt?

De Academie van Beeldende Kunsten en technische Wetenschappen te Rotterdam, ook een inrichting van bijzonder onderwijs, telt 850 leerlingen die van 40 leeraren les ontvangen.

Het kunstonderwijs wordt geleid door den heer JEAN STRIENING; directeur der inrichting is de heer SCHOLTEN.

Het teekenonderwijs omvat alles wat op dat gebied onderwezen wordt, van de rechte lijn af tot het levend model (naakt en gedrapeerd) ingesloten.

Bovendien: Het ornament; het boetseeren; ontleedkunde; perspectief; bouwkunde en werktuigkunde.

Daarenboven alles wat volgens de wet op 't M. O. van 1863, vereischt wordt voor burgeravondscholen, zooals: Rekenkunde;

Meetkunde; Natuurkunde; Scheikunde; Staatshuishoudkunde; Staatsinstellingen; enz.

Het budget, der Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen te Rotterdam, met haar twee directeuren, 40 leeraren en 850 leerlingen, bedroeg in 1885, 39,600 gulden.

Het budget der R. N. S. voor teekenonderwijzers, met haar directeur en 8 leeraren en met haar 80 leerlingen + 40 voorber. klasse; samen 120 leerlingen, bedraagt 20,000 gulden.

Het onderwijs aan de R. N. S. voor teekenonderwijzers kost dus per jaar en per leerling ongeveer viermaal zooveel als het volledig kunstonderwijs en technisch onderwijs te Rotterdam.

Alweer vraag ik, is zoo'n toestand tegenover het bijzonder onderwijs te verantwoorden, en mogen de belastingpenningen onzer nijvere burgerij, die in 't zweet huns aanschijns moeten worden verdiend, en bespaard, aan het drijven van enkelen worden opgeofferd, zonder dat eenig maatschappelijk belang dit eischt?

Tot mijn leedwezen moet ik, om ruimte te sparen, (want brochures schrijven ook in 't belang van land en volk is duur), tal van bijzondere onderwijsinrichtingen voor de verschillende teekenvakken, die met eere kunnen genoemd worden, hier onbesproken laten.

Aan den belangstellenden lezer verzoek ik nog enkele oogenblikken gehoor voor hetgeen de heer MOLKENBOER schrijft op bladz. 5 van „Notice, pour accompagner l'exposition de quelques travaux d'élèves à Paris en 1889.”

„Pour l'étude de l'art du dessin de la peinture, de la sculpture et de l'architecture *il y a* ¹⁾ plusieurs écoles et même quel-

¹⁾ Ik cursiveer.

„ques académies des beaux-arts; mais l'occasion pour se former
„théoriquement et pratiquement dans toutes les branches, dont
„l'étude est nécessaire au professeur de dessin, faisait défaut
„avant 1881.”

Dat is: Voor de studie der teekenkunst, der schilderkunst, der beeldhouw- en der bouwkunst zijn er verscheidene scholen, zelfs eenige Academies van Beeldende Kunsten; maar de gelegenheid om zich theoretisch en practisch te bekwamen in al de vakken, welke door den leeraar voor teekenen moeten bestudeerd worden, bestond *niet* ¹⁾ voor 1881.

Zooals dat daar geschreven staat is het van zeker standpunt beschouwd, theoretisch juist; vóór 1881 bestond er geen Rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers; maar er bestond, (onder meer inrichtingen voor teekenonderwijs), een Academie van Beeldende Kunsten te 's Gravenhage, waar niemand minder aan het hoofd stond dan de heer Philippe Koelman.

Een breede rij van mannen, wier naam met eere bij het teekenonderwijs en op ander kunstgebied genoemd wordt, ontving daar haar opleiding vóór 1881.

Er bestond een Polytechnische school te Delft, waar mannen vóór 1881 onderwijs gaven en nu nog geven wier namen om hun groote kunde en belanglooze welwillendheid, door al hun oudleerlingen en leerlingen met eerbied en achting worden genoemd.

Al ben ik de minste der broederen, onder de velen die van daar zijn uitgegaan, toch reken ik het mij een eere en een voorrecht onder de leiding dezer mannen voor de akten M. O. teekenen, te hebben gestudeerd.

Ik cursiveer.

Er bestonden en bestaan daarenboven nog meer inrichtingen waar men zich voor de teekenakten kon bekwamen.

Och laten wij het ons niet te zeer aantrekken, dat er vóór 1881, volgens den heer MOLKENBOER, geen gelegenheid bestond „pour se former théoriquement et pratiquement dans toutes les branches, dont l'étude est nécessaire au professeur de dessin.”

Wij zijn er toch ook gekomen, en nu ik zijn leerlingen aan het werk heb gezien durf ik te zeggen, dat wij ons waarlijk zouden gaan schamen om met hen de akten Middelbaar onderwijs te bezitten.

De heer M. meent dat ook zoo kwaad niet. In 1877, (toen er nog geen Rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers was,) rekende hij ons nog bekwaam genoeg „in de praktijk van het teekenonderwijs”, 't is maar sedert dien tijd dat er behoefte begon te bestaan aan „l'ouverture d'un cours normal temporaire pour les professeurs en fonction — à donner pendant les vacances.”

In 1877 verscheen een boekje van den heer MOLKENBOER bij BRINKMAN te Amsterdam, „Eenige bladzijden over het natuur-teekenen.”

De heer MOLKENBOER scheen er van overtuigd, dat wat hij in dat boekje gaf voor zijn toenmalige collegas bij het M. O. niet noodig was te schrijven.

Ik kan hem verzekeren dat ik, en velen mijner collega's met mij er evenzoo over dachten; de heer MOLKENBOER heeft van die heldere oogenblikken; in mijn 2e brochure gaf ik op bladz. 26 daar reeds een voorbeeld van.

Wij waren het met hem eens, dat in dat boekje niets voorkomt dat wij niet evengoed of beter wisten dan hij; hij schreef dan ook niet voor ons:

„Zij die ervaren zijn in de practijk van het teekenonderwijs, „en voornamelijk van dat aan middelbare scholen, zullen uit deze

„regelen niets nieuws vernemen, maar voor hen zijn ze ook niet „bijeengebracht.” (zegt ZEd).

„Op vele lagere scholen wordt teekenonderricht gegeven enz. enz.”

Op de lagere scholen haperde het aan de methode, daarvoor kwam dat boekje.

Nu wij toch aan het „verbeteren” van het teekenonderwijs toe zijn, vraag ik, wie mijner collega's heeft tijd en lust dat boekje eens te bespreken, vooral met het oog op het teekenonderricht op de lagere school? Ik heb waarlijk geen tijd om met den directeur van 's R. N. S. ook over dit onderwerp eens van gedachten te wisselen, daar komt bij dat genoemde directeur mij reeds niet wel gezind is, omdat ik over het teekenonderwijs in 't algemeen met hem van gevoelen durf verschillen. (Zie zijn brief dd. 28 Juli 1889 aan mijn adres.)

N A S C H R I F T.

Voor al met het oog op mijn 1e brochure, schijnt bij sommigen de meening post gevat te hebben, zooals mij ook uit brieven is gebleken, dat ik de burgeravondschool als het ideaal eener Vakschool voor Ambachtslieden zou beschouwen. Niets is verder van de waarheid dan deze veronderstelling.

Ik zal daarom mijn denkbeelden, omtrent scholen voor Vakonderwijs aan ambachtslieden, hier beknopt ontwikkelen, om later daarop terug te komen.

Volgens de Wet op het middelbaar onderwijs van 1863, zijn de gemeenten boven 10 000 zielen verplicht een burgeravondschool op te richten en in stand te houden; sommige dier scholen hebben zich een zeker burgerrecht verworven en hebben in mijn oog het groote voordeel dat zij bijna uitsluitend door de kinderen van ambachtslieden worden bezocht.

Een eerste stap op den goeden weg zou dus zijn, deze burgeravondschool (binnen de grenzen der wet) te reorganiseeren zoodat zij een school werd die als eerste trap van Vakonderwijs aan Ambachtslieden meer diensten dan de tegenwoordige burgeravondschool kan bewijzen ¹⁾.

De gereorganiseerde Vakscholen voor Ambachtslieden zouden een driejarigen cursus verkrijgen; het onderwijs zou ook, even als thans bij de burgeravondschool, gedurende 7 à 8 maanden van het wintersaizoen vijf avonden op de week, worden gegeven.

Deze school zou niets meer behoeven te kosten dan de tegenwoordige burgeravondschool nl. ± f 50 à f 55 per jaaren per leerling.

De directeur en de leeraren voor de technische vakken zouden moeten zijn theoretisch en practisch gevormde bouw- en werktuigkundigen voor zoover dat noodig is om aan de school met vrucht les te kunnen geven.

Voor den tweeden trap van het Vakonderwijs aan Ambachtslieden zou ik avondscholen wenschen waar bijv. onderwijs in de bouwvakken, in Werktuigkunde en aanverwante vakken enz. enz. zou worden gegeven. Voor groote steden zou splitsing der bouw- en werktuigkundige vakken gewenscht zijn.

Deze scholen moeten zijn vrije scholen, met geheel vrije organisatie, geregeld naar de behoefte der inrichtingen van industrie en der hoofdvakken die daarin worden beoefend ter plaatse waar zij worden opgericht; zij moeten uitgaan van een of meer vakvereeningen en gesteund worden door corporatiën en particuliere personen, die het Vakonderwijs aan Ambachtslieden willen bevorderen.

¹⁾ Daarom ben ik nu, zoolang de Wet op 't M. O. niet gewijzigd is voor het behoud der examenprogramma's, mits door onpartijdige deskundigen, die ook het Vakonderwijs aan Ambachtslieden te geven, kennen, geëxamineerd worde.

De lessen zouden 3 à 4 avonden per week ¹⁾ kunnen worden gegeven, gedurende 6 à 7 maanden van het wintersaizoen.

De leeraren dezer scholen zouden moeten zijn theoretisch en practisch gevormde technici; de directeur almede een vakman.

Deze soort Vakscholen voor Ambachtslieden zouden een vierjarigen cursus verkrijgen. De kosten zouden $\pm$ f 70 per jaar en per leerling bedragen.

Voor den derden trap zou ik wenschen dagscholen, waaraan opzichters voor de bouwvakken, opzichters voor den Waterstaat, hier te lande en voor Neêrl. Indië, werkbazen en patroons voor inrichtingen van verschillende takken van industrie een voldoende theoretisch onderwijs voor hun vak kunnen opdoen.

Aan de eischen der practische vorming zou ik willen voldoen, door tweemaal per jaar een vacantie van zes weken ieder te geven; de jongelieden zouden dan drie maanden per jaar op de werken, door practischen arbeid, hun vorming kunnen beginnen; zoodoende zou de richting die aan het onderwijs zou moeten gegeven worden, goede vruchten dragen.

De kosten dezer scholen zouden varieeren naar het aantal leerlingen en ongeveer f 150 per jaar en per leerling bedragen. Directeur en leeraren, voor de technische vakken, zouden moeten zijn theoretisch en practisch gevormde bouw- en werktuigkundigen.

De cursus dezer scholen zou vier jaren duren.

Op deze scholen zouden de leeraren voor het vakonderwijs aan ambachtslieden hun theoretische vorming verkrijgen. Na eenige jaren in de practijk werkzaam te zijn geweest,

¹⁾ De ervaring van vele jaren heeft mij geleerd dat dit het maximum avonden is dat men jonge mannen van deze klasse aan een school kan binden.

zouden zij een examen kunnen afleggen voor een commissie uit directeurs en leeraren der vakscholen voor ambachtslieden samengesteld; op deze wijze zou men een voldoende waarborg hebben dat geen niet deskundigen bij genoemde scholen zouden worden binnengeloodst. ¹⁾

Ook deze scholen moeten zijn vrije scholen, opgericht en onderhouden door industrieelen en belanghebbenden die aan hun zonen en werkbazen een opleiding wenschen te geven die bij de uitvoering van werken groote rente kan afwerpen.

Deze school zou een organisatie moeten verkrijgen zoodanig, dat zonder de groote kosten die de opleiding aan hoogere burgerschool en Polytechnische school onvermijdelijk na zich sleept, ook aan minder gefortuneerden een weg wordt geopend om een degelijke opleiding voor de practijk te kunnen verkrijgen.

Dat soortgelijke vrije scholen tot bloei te brengen zijn en rijken zegen voor de maatschappij kunnen afwerpen, heeft men in Duitschland bewezen.

Ik herinner mij o. a. een school van dezen aard in Duitschland, die ik eenige jaren geleden heb bezocht, welke door de energie van één man is gesticht en tot bloei gebracht, ik bedoel de „Baugewerkschule zu Holzminden”.

Deze school door den Kreisbaumeister F. L. Haarmann in den winter van 1831/32 met 15 leerlingen gesticht, telde enkele jaren geleden reeds 930 leerlingen die uit alle Rijken van Europa hier heen waren gezonden om het onderwijs te volgen; zelfs Amerika was er vertegenwoordigd. De school staat thans onder directie van professor G. Haarmann, (de stichter is in

¹⁾ Dus ook vrije examens; dit is zelf een hoofdquaestie zooals de ervaring ons helaas, ten koste van het teekenenonderwijs, heeft geleerd.

1864 overleden.) 41 leeraren geven daar onderwijs.

Zou zoo iets in ons land voor een energiek en kundig man, die eenige middelen bezit om den strijd tegen halfheid te beginnen en door te zetten, tot de onmogelijkheden behooren?

Dit is, in hoofdtrekken geschetst, zoo ongeveer mijn ideaal van Vakscholen voor Ambachtslieden.

Het is geen terugkeer tot de oude teekenschool met haar kopieer methode, die ik waarlijk niet zou terugwenschen, maar een andere opvatting van het Ambachtsonderwijs, dan die zich in de burgeravondschool en de practische Ambachtsschool, heeft ontwikkeld.

De practische Ambachtsschool ware in dit stelsel te reorganiseeren tot een school sub. 3 door mij genoemd; zij zou dit op een nieuw op te richten school voor hebben, dat zij nu reeds tal van vrienden heeft, die blijk geven haar te willen steunen.

Ik zeide boven, dit is zoo ongeveer mijn ideaal; ik ben echter reeds oud genoeg om te weten, dat zijn ideaal na te streven in 't belang der maatschappij, menschenplicht is en blijft, ook al hebben onze levenservaring en teleurstellingen van allerlei aard, ons geleerd dat niet alles op eenmaal te bereiken is.

't Is mij hier bovenal om het beginsel te doen dat Vakscholen voor Ambachtslieden moeten zijn vrije scholen, vrij in dien zin dat het onderwijs zich kan regelen naar de behoeften eener vooruitstrevende industrie, zonder gebonden te zijn aan door den Staat gemaakte wetten en bepalingen.

Men kan met kleine middelen beginnen, en naar de behoefte en het vermogen uitbreiden, tot het nagestreefd doel is bereikt.

Ik kan mij de organisatie eener vrije school onder zekere voorwaarden, denken, welke aan den eisch van goed vakonderwijs voor ambachtslieden, veel beter kan voldoen dan

de beste burgeravondschool en waarvande hier boven opgegeven kosten toch een belangrijke reductie zouden kunnen ondergaan.

DELFT, 27 September 1889.

B. F. PLASSCHAERT.

Getrouw aan mijn beginsel om in deze zaak niets van den heer MOLKENBOER geheim te houden. laat ik hier afdrukken twee brieven, die hij gemeend heeft mij te mogen toezenden.

Ik verzoek den lezer mij nog eenige oogenblikken te willen volgen.

(A F S C H R I F T.)

„RIJKS-NORMAALSCHOOL

VOOR

TEEKENONDERWIJZERS”

„DIRECTEUR.”

„AMSTERDAM 22 Juli 1889.”

„WEd. Seb. Heer!”

„Niet minder dan het eerste door U geschreven boekje is de tweede brochure in hooge mate belangrijk, met onverdeeld genoegen heb ik uw geschrift gelezen; voor de vriendelijke toezending daarvan breng ik U oprechten dank.

„Tot wederdienst blijf ik bereid”

„Hoogachtend

Uw. Dw. Dr.

(IS GETEEKEND.) „W. B. G. MOLKENBOER.”

„Den WEd. Seb. Heer

B. F. Plasschaert

te Delft.”

VOOR EENSLUIDEND AFSCHRIFT.

G. EIJKHOUT.

(A F S C H R I F T.)

„RIJKS-NORMAALSCHOOL

VOOR

TEEKENONDERWIJZERS"

„DIRECTEUR."

„AMSTERDAM, 28 Juli 1889."

„Den WED. Geh. Heer

B. F. Blasschaert

te Delft."

„Voor het oogenblik ben ik nog mijnen ver verwijderd van het denkbeeld om in het openbaar eenig antwoord te geven op de twee eerste nummers van den cyclus brochuren, waarmede uw vaardige pen onze letterkunde zal verrijken.

In een pamfletten-spelletje met iemand, omtrent wiens toerekenbaarheid twijfel gewettigd is, doe ik niet mee. Gij kunt mijn naam laten drukken zoo dikwijls gij maar wilt. Gij kunt er zelfs alle mogelijke adjectieven voor of achter laten plaatsen, als dat uw overlopende gal tot verlichting kan strekken, och ga uw gang — maar mij laat uw hooggeacht gebazel volkomen koud.

Nu ik uw twee geschriftjes nog eens gelezen heb, moeten mij echter twee woorden van het hart, die ik u privaat doe toekomen.

Gij hebt op bladz. 24 beloofd dat gij uw lezers het geheele adres 5 Januari door u aan den minister gezonden, zult te genieten geven.

Ik moet u dit zeer ontraden; 't is geheel in uw belang dat ik u ontraad dat te doen, want door de openbaarmaking van deze in straattaal geschreven verzameling onwaarheden en

scheeve voorstellingen zult gij ook allen, die u nu nog zoo tallooze blijken van instemming zenden, voor goed van u vervreemden."

((IS GETEEKEND) „W. B. G. MOLKENBOER."

VOOR EENSLUIDEND AFSCHRIFT:

G. EIJKHOUT.

DELFT, den 28 September 1889.

WelEdel Geboren Heer!

In Uw kwaliteit als directeur eener Rijksinrichting hebt gij gemeend mij een brief te mogen schrijven, van een Rijksstempel voorzien, en dien aan mijn adres te mogen verzenden, in welken brief Gij als 't ware verklaart dat ik verdien buiten de wet te worden gesteld.

Immers is iemand „omtrent wiens toerekenbaarheid twijfel gewettigd is" in 'tgewone leven rijp voor het gekkenhuis.

Ook hebt Gij den treurigen moed mij in dien brief te beschuldigen een „in straattaal geschreven verzameling onwaarheden en scheeve voorstellingen" in een adres dd. 5 Januari 1889 aan ZExc. den Minister van Binn. Zaken te hebben gezonden.

Gij ontraadt mij, tot tweemaal toe, in mijn belang, de
Aan den WelEdel Geboren Heer

W. B. G. Molkenboer,

DIRECTEUR VAN 'S RIJKS NORMAALSCHOOL VOOR
TEKENONDERWIJZERS TE
AMSTERDAM.

openbaarmaking van het in „straattaal” geschreven adres ; verdenkt Gij mij waarlijk van zoo groote duivennonnoozelheid, dat ik niet zou begrijpen dat de schrik U om het hart is geslagen bij de gedachte, dat geheel Nederland den geheelen inhoud van dit adres kennen zou. Als ik „in straattaal” een „verzameling van onwaarheden en scheeve voorstellingen” aan den Minister gezonden had, dan zal toch iedereen begrijpen dat het in Uw belang is dat het geheele adres bekend gemaakt wordt.

De in Uw brief van 28 Juli 1889, vervatte beschuldigingen zult Gij natuurlijk terugnemen, maar daarmede is de zaak niet uit; ik neem de vrijheid het volgende onder Uwe aandacht te brengen :

Hebt Gij U door het schrijven van dezen brief niet van een zijde doen kennen, die ook met het oog op beschaving, twijfel wettigt of Gij wel de rechte man zijt op de rechte plaats?

Gij die U in geschrifte zoover vergeet dat Gij een fatsoenlijk man, niet toerekenbaar durft verklaren, omdat hij het waagt, in 'tbelang van zijn land en van zijn volk, met U over een wetenschappelijke quaestie van gevoelen te verschillen, terwijl er tientallen onpartijdige deskundigen in ons land zijn die er even zoo over denken als hij.

Ik kan mij begrijpen dat het voor U onaangenaam is, dat ik den moed en de kracht in mij gevoel, om geheel alleen, in openbaar geschrift, tegen den stroom van Uw vermeende grootheid op te roeien, door belangstellenden en belanghebbers er op te wijzen, dat het teekenonderwijs door de Rijksnormaalschool niet is verbeterd en ook niet verbeterd kan worden.

Hoe zal iemand, die zoo weinig zelfbeheersching bezit, dat Hij, in een taal die ik nog nimmer in briefstijl gebruikt zag, (en die den lezer onwillekeurig dwingt er aan te denken van

welke soort opvoeding deze brief wel de giftige vrucht mag zijn;) zijn eerlijken tegenstander tracht te beleedigen; aan Zijn leerlingen de strenge eischen van kalmen ernst en tot het uiterste gaande welwillendheid, tegenover hun toekomstige leerlingen op het harte kunnen binden, als hoogen pædagogischen eisch?

Is zoo iemand de man die bij vrije keuze zou worden aangewezen om aan het hoofd te staan eener inrichting van onderwijs, waar jonge mannen en vrouwen, tot de betrekking van leeraar bij het middelbaar onderwijs worden opgeleid?

Als Gij op plaatsen waar Gij verkeert van bekenden, of op de R. N. S. van Uw eigen leerlingen, de woorden zult opvangen, daar komt de man van den brief, of dat heeft de man van den brief ¹⁾ gezegd, zal het schamrood U op het voorhoofd branden, en toch zult Gij moeten erkennen dat de straf billijk is; want dat Gij, als directeur eener onderwijsinrichting U niet had moeten laten verleiden om een daad te verrichten, die sommigen alleen aan onmondigen niet toerekenen.

Zou de vrees niet gewettigd zijn, dat ouders, die op iets meer letten dan op uiterlijken schijn, na kennisneming van Uwen brief, huiverig zullen zijn om hun kinderen naar de R. N. S. te zenden, omdat bij jongelieden, het voorbeeld van slechte manieren zoo schadelijk werkt?

Dat Gij mij voor het hoofd stoottet, toen ik U zonder eenig voorbehoud, de studie en ervaring van een werkzaam leven op drieërlei gebied van het teekenonderwijs, ten dienste bood, reken ik U niet toe, omdat ik dit aan onvoldoende kennis van het zooveel omvattend teekenonderwijs toeschrijf. Van Uwe zijde was deze handeling echter een groote misgreep, om da t,

¹⁾ „La jeunesse est sans pitié” — heeft BUSKEN HUET eens gezegd, en daar heeft hij gelijk in.

naar den gewonen loop der dingen, van onze samenwerking de vruchten U in den schoot zouden gevallen zijn.

Als Gij waarlijk iets had begrepen van het Vakonderwijs dat aan ambachtslieden moet gegeven worden, om ontwikkelend te zijn, hadt Gij mij bij moeten vallen; dat zou U eene openlijke bestrijding der R. N. S. ten aanhoore van het geheele land, hebben bespaard, en Uw aftocht had dan in alle stilte kunnen geschieden.

Niemand die mijn brochures over Vakonderwijs aan Ambachtslieden gelezen heeft, houdt mij voor zoo onzedelijk, dat ik ter wille van eenige zilverlingen, om zitting in volgende examen-commissiën te verkrijgen, mijn overtuiging zou hebben opgeofferd, waar het belang van 50.000 ambachtslieden mij tot oppositie dreef tegen de ook door U in toepassing gebrachte examenrichting en de schadelijke gevolgen daarvan voor het teekenonderwijs.

Wat verder betreft de insinuatie, dat omtrent mijn toerekenbaarheid twijfel gewettigd is, daarbij heb ik een troost, n. l. deze dat, als het er al toe komen moet, dat ik om den strijd dien ik mij, in 't belang onzer industrie en in 't belang onzer ambachtslieden, naar de overtuiging van mijn geweten, verplicht zag aan te binden tegen de R. N. S. buiten de wet zal worden gesteld, (of dat die strijd „mij zal worden ingepeperd” zooals iemand de vriendelijkheid had mij te waarschuwen, ¹⁾ ik niet alleen zal staan, maar in goed gezelschap zal verkeer.

Ik vrees dat dan de geheele Commissie van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, (hier boven genoemd,) misschien

¹⁾ Er werden zelfs namen genoemd. Als ik om dezen strijd nog minder aangenaam moet behandeld worden dan tot hiertoe zal ik dat verdragen; maar over dit onderwerp te zwijgen ligt nog „mijlen ver” van mijn bedoeling verwijderd.

niet vrij zal loopen, omdat Zij de stoutheid heeft gehad om op een „klein deel” na, waaraan een zeer bescheiden plaatsje zou worden gegund, glad weg al de akten voor het middelbaar onderwijs, en het geheele examenprogramma voor die akten af te keuren, voor het ambachtsonderwijs.

Zeer zeker krijg ik den heer KRAANEN, leeraar te Tilburg tot gezelschap, die zich niet heeft ontzien in een ingezonden stuk in 't „Maandblad voor Teekenonderwijs dd. 1 Augustus 1889” mij openlijk, wat de hoofdzaak betreft, in het gelijk te stellen.

Zou ook, zoo dacht ik, de Redactie van „De Opmerker. Orgaan van het Genootschap Architectura et Amicitia. Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap, misschien niet in de klem geraken? Immers in het Nummer van Zaterdag 17 Augustus 1889, schrijft de Redactie onder den titel „De Brochure Plasschaert” een uitgebreid opstel, waaruit blijkt dat de geachte Redactie het in deze quaestie met mij in hoofdzaak eens is; zelfs ga ik de Redactie niet ver genoeg met nu alleen maar de examens te willen verbeteren.

Voelt Gij niet WEd. Geb. Heer dat Uw hoogst onvriendelijke aanval op mij alleen terwijl al de anderen vrijloopen, nog al van onmacht getuigt, of zijt Gij van meening dat ook al de andere mannen die tegen den bestaanden toestand van het vakonderwijs voor Ambachtlieden getuigen, in een toestand zouden verkeeren dat twijfel omtrent hun toerekenbaarheid gewettigd zou zijn?

Deze opmerkingen zijn het, WelEdel Geboren Heer, die ik gemeend heb, onder Uwe aandacht te mogen brengen, en U ter overweging ten zeerste te mogen aanbevelen.

Ik heb de eer mij te noemen,

B. F. PLASSCHAERT.

Aan den WelEdel Geboren Heer

S. A. Kraanen,

LEERAAR A./D. H. B. S. EN A./D.

BURGERAVONDSCHOOL, TE

TILBURG.

DELFT, 28 September 1889.

WelEdel Geboren Heer!

In het „Maandblad voor Teekenonderwijs, van 1 Augustus 1889” (bladz. 28) komt voor een ingezonden stuk van Uwe hand, handelende over mijn 2e brochure „Vakonderwijs aan Ambachtslieden” waaruit het mij blijkt dat Gij het met mij eens zijt, dat de sinds jaren gevolgde examenrichting voor de akte M. O. M. 2, terecht door mij is gewraakt.

Wat de quaestie van het Vakonderwijs voor Ambachtslieden betreft staat Gij dus aan mijn zijde, echter komt het U voor dat ik wel wat „overdrijf” ¹⁾ en dat ook mijn 1e brochure daarvan „niet was vrij te pleiten.”

Uw beide ingezonden stukken in 't Maandblad²⁾ nog eens met aandacht overlezende blijkt mij, dat de overdrijving, waaraan ik mij zou hebben schuldig gemaakt, niet schuilt in mijn opvatting van het examen voor M. 2., want daarover zijn wij het eens, noch in het door mij ingenomen standpunt tegenover de examen-commissie van 1888, maar alleen hierin dat

¹⁾ Als iemand de waarheid zegt en men weet hem niet te wederleggen, komt altijd de gewone dooddoener, „hij overdrijft” van achter een hoekje gluren. Soms ook is het de „toon” van het geschrift die niet bevalt. Ik vind dat een gemakkelijke manier om zich van een zaak af te maken: als argument geldt ze natuurlijk niet.

²⁾ Ik plaats deze noot niet tegen den geachten schrijver, hij heeft den moed zijn opinie te laten drukken, maar tegen anderen die met dien „dooddoener” komen aandragen terwijl uit niets blijkt, dat zij de geheele quaestie waar 't over loopt kennen of bestudeerd hebben.

ik den directeur van 's R. N. S. voor Teekenonderwijzers, niet billijk zou beoordeeld hebben, in zake de kennis van de practijk van het vakonderwijs voor ambachtslieden; 't is dáárom dat Gij de vrijheid neemt mij ter verantwoording te roepen; Gij doet dat op vriendelijke wijze in de volgende woorden:

„Maar niet ben ik het zonder nader bewijs met Z.Ed. eens „waar hij in zijn „Aan den lezer! bladz. 3 schrijft: dat de „directeur der R. N. S. voor Teekenonderwijzers van de practijk „van het vakonderwijs aan ambachtslieden te geven, niets kent „of begrijpt en dus geen vertrouwen verdient, enz.”

Ik verneen dat ik het „nader bewijs” dat Gij verlangt reeds voldoende geleverd heb in mijn brochures, vooral in de bladzijden die hier voorafgaan; ik zou dus kunnen volstaan met nog te verwijzen naar hetgeen MR. S. VAN HOUTEN eens schreef, n. l. „dat men om iets te weten het geleerd moet hebben” ¹⁾

De heer VAN HOUTEN spreekt daar van de Kookkunst; wat voor de kookkunst reeds geldt, zal toch stellig ook wel gelden voor het teekenonderwijs dat zoowel wetenschap als kunst omvat. En nu vraag ik U, waar zijn de werken, van den heer MOLKENBOER, waaruit zou moeten blijken dat hij staan zou boven zooveel verdienstelijke mannen op het gebied ook van het teekenonderwijs in ons land? Laten wij eens een weinig detailleeren en daarbij gul weg toegeven dat de heer MOLKENBOER een goed leeraar geweest is voor het handteekenen aan een hogere burgerschool; is dat nu zoo buitengewoon? Dat dit is de allerkleinste zijde van het

¹⁾ Bijdragen over den strijd over God, Eigendom en Familie. Over de maatschappelijke en wettelijke stelling der vrouw, blad. 224 v. o.

teekenonderwijs, stemt Gij die verder ziet dan de heer M., mij toch wel toe?

Verder vraag ik U, wáár of wanneer heeft de heer **MOLKENBOER** blijk gegeven de ambachten, de burgerlijke- en waterbouwkunde, en aanverwante vakken, zoomede iets van werktuigkunde enz. te kennen?

Wáár of wanneer heeft de heer M. als bouwmeester, of als opzichter het werk geleid bij gebouwen, een sluis of een brug?

En daar ik nu meen en Gij dat ook stellig met mij eens zijt, dat het teekenonderwijs, benevens het kunstelement ook bovengenoemde vakken omvat, ga ik voort met vragen — wáár en wanneer heeft genoemde directeur bewezen het teekenonderwijs, dus ook het vakonderwijs voor ambachtslieden, in voldoende mate te hebben bestudeerd om dat te kennen en te kunnen beoordeelen, laat staan om aan het hoofd te staan eener inrichting vanwaar de met zooveel ophef aangekondigde „verbetering” zou moeten uitgaan?

Gij zult het wel met mij eens zijn, dat wij op de vruchten van die kennis en kunst voor de „verbetering” van het teekenonderwijs reeds van 1881 af, te vergeefs hebben gewacht.

Als de Rijksnormaalschool het teekenonderwijs kon verbeteren, waarom moest dan in 1886, reeds (5 jaar na haar stichting.) de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst op zoo krachtige wijze in de bres springen voor de „verbetering” van het ambachtsonderwijs? Dat was immers in hooge mate de taak van de R. N. S.

Het bewijs dat Gij verlangt, vindt Ge reeds op bladz. 10 v. o. en 11 v. b. van mijn 1e brochure, n. l. in de woorden:

„Met een in dezen zin gevormden leeraar voor hand- en rechtlignig teekenen enz. enz.”

Daar zoudt Gij evenmin als ik, Uw naam onder willen plaatsen ?
 Gij teekendet daarbij reeds in 't „Maandblad” van 1 Juli 1889 aan :

„De heer PLASSCHAERT heeft gelijk wanneer hij schrijft :
 „een leeraar gevormd volgens het in 't Verslag gegeven recept,
 „zit (op een goed ingerichte avondschool), de eerste tien minuten
 „zoo vast als een muur.”

Dat Gij even als ik, maar nog in sterker bewoordingen dan ik, het Programma voor het onderwijs van de R. N. S. voor de akte M2, afkeurt, blijkt alweer uit Uw ingezonden stuk in 't „Maandblad van 1 Augustus 1889”, waaruit ik letterlijk citeer : *„de R. N. S. toch kan de plaats niet zijn waar de candidaten eenige praktische kennis van de bouwvakken kunnen opdoen, ik denk dat veel van die heeren nog geen werkplaats gezien hebben.”*

Ook op dit cardinale punt stemmen wij dus overeen.

En dan de slimme zet van genoemden directeur, in zijn antwoord op Uw ingezonden stuk (Amsterdam 1 Juni 1889)” waar hij letterlijk schrijft :

„Maar zoo lang de zaak blijft zooals ze thans is, geeft de akte M. 2. de bevoegdheid tot het geven van onderwijs in :

„Rechtlijnig teekenen en de perspectief” en dat is heel wat anders dan een diploma voor bouw- en werktuigkundige.” ¹⁾

Ik noemde dat een waarheid als een koe. ²⁾

Ik vermoed dat Uw vereering van den directeur, (Gij liept immers nog al hoog weg met zijn kennis), door den brief aan Uw adres een duchtigen „knauw” zal gekregen hebben.

¹⁾ Zie bladz. 15 van mijn 2e brochure.

²⁾ „ „ 21 „ „ „ „

Ge hebt dus, geachte Heer, reeds vier „nadere bewijzen” voor één, de rest schenkt Gij mij wel. Over de aanhoudende voorstellen tot wijziging der programma's voor de examens M. O. sprak ik hier boven reeds uitvoerig; ik vraag U alleen wat dit te denken geeft: in 1881 gaat men het teekenonderwijs „verbeteren”; moest voor zoo'n belangrijk werk geen vast plan bestaan?

Moest het gevolg van dat plan niet geweest zijn dadelijke wijziging der examen-programma's voor de akten M. O. als dat bleek noodig te zijn?

Als ge een gebouw, dat gij zelf afgekeurd hebt gaat restaureren, dan onderzoekt ge toch eerst nauwkeurig de fundamenteen zou ik meenen, opdat het geld aan de restauratie besteed, ten slotte niet blijke weggeworpen te zijn?

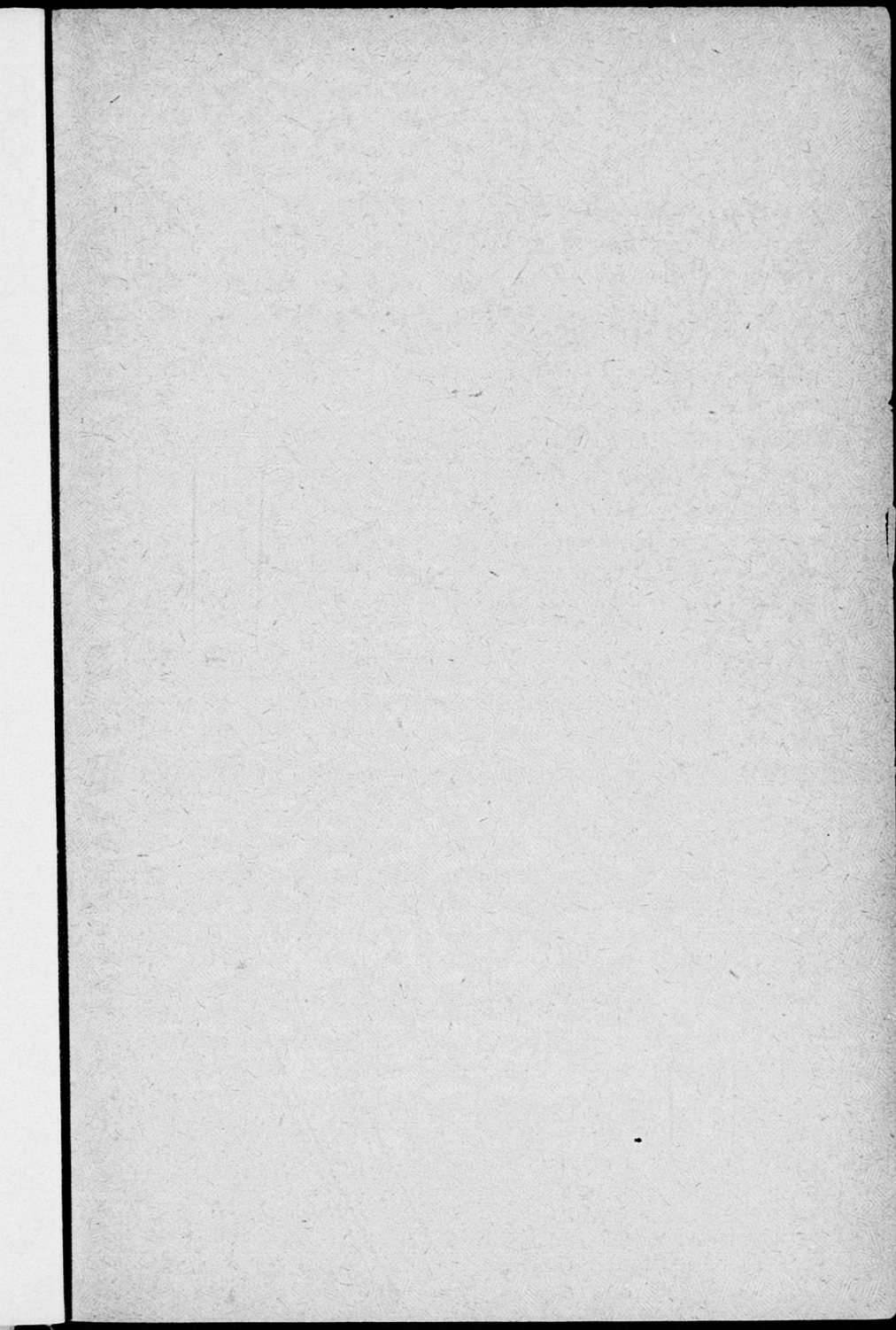
Gij zijt, als ik mij niet al te zeer vergis, een leerling van de Academie te 's Gravenhage, en zult dus kunnen beoordeelen of ik overdrijf als ik het onderwijs aan genoemde Academie, volgens het hierboven gegeven programma, stel boven dat der R. N. S., om den breederen grondslag die daar gelegd wordt.

Als Gij U de moeite en de kosten wilt getroosten eens de resultaten van de opleiding aan de R. N. S. op het examen te gaan onderzoeken, dan zult Gij, die Uw vak lief hebt en daarvoor hard hebt gewerkt, U even als ik, met droefheid in het hart, van het schepseltje, dat door kunstmiddelen in 't leven moet gehouden worden, afkeeren.

Met betuiging mijner hoogachting, heb ik de eer te zijn,

Uw Dw. Dienaar,

B. F. PLASSCHAERT.

Van **denzelfden schrijver** is verschenen bij P. GOUDA
QUINT, te ARNHEM:

**Beknopt practisch Leerboek der Burgerlijke en Water-
Bouwkunde.** Twee deelen. Met 1675 in den tekst en
op 40 uitslaande platen gedrukte figuren. Prijs in 17
afleveringen f 20,40; gebonden in 2 heel linnen stem-
pelbanden f 23,—.

Afzonderlijk: Deel I, Burgerlijke Bouwkunde, in af-
leveringen f 12,60; gebonden f 13,75. Deel II, Water-
bouwkunde, in afleveringen f 11,80; gebonden f 13,75.

Het Detaillieren van Bouwkundige Samenstellingen.

(Afschrijven en uitslaan.) Handleiding voor eigen studie
en practisch onderwijs in de Bouwkunde. Eerste serie,
eerste aflevering, bevattende Plaat No. 1—5: Kappen
No. 1—5, met beschrijving. **Tweede aflevering:** Plaat
No. 6 en 7: Deuren en Kozijn. Plaat No. 8: Metselwerk,
enz. Plaat No. 9 en 10: IJzeren hek, met beschrijving.
Prijs 20 cts. per plaat met beschrijving.

De inteekenaren verbinden zich voor ééne serie van 35 pla-
ten met beschrijving.

Van beide werken is eene uitvoerige Proef-aflevering door
elken Boekhandelaar gratis te ontbieden.

Bij den heer W. BEETS te DELFT verscheen:

Leerboek der beschrijvende Meetkunde, (Leer der projec-
tiën). Voor Ambachtslieden aan Burgeravondscholen en
tot zelfonderricht.

GOUDA

Water-
ekst en
in 17
stem-

in af-
Water-
f 13,75.

lingen.
studie
serie,
Kappen
: Plaat
elwerk,
rijving.

35 pla-

ag door

projec-
blen en

